TARU SORMUSTEN HERRASTA

TEKIJÄN KUVITTAMA

SUOMENTANEET KERSTI JUVA, EILA PENNANEN JA PANU PEKKANEN

J.R.R. Tolkien

WSOY

TARU SORMUSTEN HERRASTA

J. R. R. TOLKIEN

Suomennetut teokset:

Hobitti eli Sinne ja takaisin
Maamies ja lohikäärme
Taru Sormusten herrasta I–III:
I Sormuksen ritarit
II Kaksi tornia
III Kuninkaan paluu
Tom Bombadilin seikkailut
Puu ja lehti
Seppä ja Satumaa
Kirjeitä Joulupukilta
Silmarillion*
J. R. R. Tolkienin maalauksia ja piirroksia*
Keskeneräisten tarujen kirja*
Kirjeet*
Herra Bliss
Bilbon viimeinen laulu
Satujen valtakunta
Roverandom
Húrinin lasten tarina*
Kullervon tarina
Gondolinin tuho*
Kirjoituksia Keski-Maasta
Númenorin tuho

* Toimittanut Christopher Tolkien

TARU SORMUSTEN HERRASTA

TARKISTETTU SUOMENNOS

Tekijän kuvittama

SUOMENTANEET

Kersti Juva ja Eila Pennanen

RUNOT SUOMENTANUT

Panu Pekkanen

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Englanninkielinen alkuteos
THE LORD OF THE RINGS

Originally published in the English language by HarperCollins Publishers Ltd.
under the title
The Lord of the Rings
© The Tolkien Estate Limited 1954, 1955, 1966
J. R. R. Tolkienin kuvitus © The Tolkien Estate Limited 1937, 1954, 1972, 1973,
1976, 1979, 1988, 1989, 1990, 1992, 1995, 2015
Kartat »Kontu: osa» ja »Rohan, Gondor ja Mordor» piirtänyt C. R. Tolkien teokseen *Taru Sormusten herrasta*
Kartan »Keski-Maan läntiset osat kolmannen ajan lopulla» piirtänyt
C. R. Tolkien teokseen *Keskeneräisten tarujen kirja*
»J.R.R Tolkien asserts the moral right to be acknowledged as the author of this work»

TOLKIEN and are registered trademarks of The Tolkien Estate Limited.

Suomenkielinen laitos © suomentajat ja WSOY 1973–1975, 2023
Suomentajan jälkisanat © Kersti Juva 2023
Werner Söderström Osakeyhtiö
Suomennettu vuoden 1966 laitoksesta
Suomennoksen tarkistanut Kersti Juva 2023
alkuteoksen myöhempiin laitoksiin tehdyt korjaukset huomioiden
Runosuomennokset tarkistanut Alice Martin 2023
Nimiösivujen riimujen ja *tengwar*-kirjoituksen suomennos Alice Martin, kalligrafia Heikki Kalliomaa
Lainauksen sivuilla xiii–xv teoksesta
Taru Sormusten herrasta Tolkienin silmin (WSOY 2015) suomentanut Jaakko Kankaanpää
Lainaukset J. R. R. Tolkienin teoksesta *Kirjeet* (WSOY 2009) suomentanut Tero Valkonen
Suomenkielisen hakemiston koonnut, sen johdannon suomeksi toimittanut
ja J. R. R. Tolkienin selitykset suomentanut Pekka Tuomisto
Suomentajat ovat saaneet avustusta suomalaisen kirjallisuuden edistämisvaroista.
Suomentaja Kersti Juva kiittää Kontuwiki-yhteisöä avusta virheiden korjaamisessa
ja uusien nimen luomisessa sekä WSOY:n kirjallisuussäätiötä
suomennoksen tarkistustyön tukemisesta.

ISBN 978-951-0-49939-9

Painettu EU:ssa

Three rings for the Elven-kings under the sky,
Seven for the Dwarf-lords in their halls of stone,
Nine for Mortal Men doomed to die,
One for the Dark Lord on his dark throne
In the Land of Mordor where the Shadows lie.

One Ring to rule them all, one Ring to find them,
One Ring to bring them all, and in the darkness bind them
In the Land of Mordor where the Shadows lie.

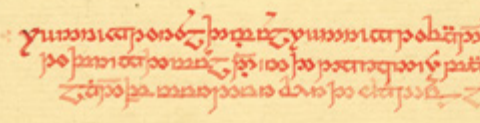

Sormusruno

Kolme Sormusta haltiakuninkaille alla auringon,
seitsemän kääpiöruhtinaille kivisaleissaan,
yhdeksän ihmisille jotka vie tuoni armoton,
yksi Mustalle ruhtinaalle valtaistuimellaan
maassa Mordorin joka varjojen saartama on.
Yksi Sormus löytää heidät, se yksi heitä hallitsee,
se yksi heidät yöhön syöksee ja pimeyteen kahlitsee
maassa Mordorin joka varjojen saartama on.

SISÄLLYS

KUVAT xi
KUVITUKSESTA xiii

ESIPUHE 1
PROLOGI hobiteista ja muustakin 5

ENSIMMÄINEN KIRJA
1 Odotettu juhla 23
2 Menneisyyden varjo 40
3 Kolme kumppanusta 59
4 Oikotie ja sieniä 76
5 Salaliitto paljastuu 86
6 Vanha metsä 96
7 Tom Bombadilin talossa 107
8 Sumua Hautakeroilla 117
9 Pomppivan ponin majatalossa 129
10 Konkari 141
11 Veitsi yössä 152
12 Pako kahlaamolle 169

TOINEN KIRJA
1 Kohtaamisia 187
2 Elrondin neuvonpito 205
3 Sormus vaeltaa etelään 233
4 Matka pimeydessä 252
5 Khazad-dûmin silta 275
6 Lothlórien 285
7 Galadrielin peili 302
8 Jäähyväiset Lórienille 314
9 Suuri virta 325
10 Saattue hajoaa 337

KOLMAS KIRJA
1 Boromirin lähtö 353
2 Rohanin ratsastajat 360
3 *Uruk-hai* 380

4 Puuparta 394
5 Valkoinen ratsastaja 416
6 Kultaisen kartanon kuningas 432
7 Helmin syvänne 449
8 Tie Rautapihaan 463
9 Hylkytavaraa 477
10 Sarumanin ääni 491
11 *Palantír* 501

NELJÄS KIRJA
1 Sméagol kesytetään 515
2 Tie soitten poikki 529
3 Musta portti on kiinni 542
4 Yrttejä ja kanipataa 552
5 Lännen ikkuna 564
6 Kielletty lampi 581
7 Matka Tienristeykseen 591
8 Cirith Ungolin portaat 599
9 Lukitarin luola 611
10 Mestari Samvaisin valinnat 620

VIIDES KIRJA
1 Minas Tirith 637
2 Harmaa komppania 659
3 Rohanin kutsunta 674
4 Gondorin piiritys 686
5 *Rohirrimin* ratsastus 707
6 Taistelu Pelennorin pelloilla 715
7 Denethorin rovio 725
8 Parannuksen tarha 732
9 Viimeinen neuvottelu 744
10 Musta portti aukeaa 753

KUUDES KIRJA
1 Cirith Ungolin torni 765
2 Varjojen maa 781
3 Tuomiovuori 795
4 Cormallenin kenttä 808
5 Käskynhaltija ja kuningas 817
6 Jäähyväisiä 830
7 Kotiinpäin 843
8 Konnun puhdistus 850
9 Harmaat satamat 870

LIITTEET

A Annaalit kuninkaista ja hallitsijoista 881
I Númenorilaiset kuninkaat 881
II Eorlin huone 906
III Durinin kansa 912
B Vuosien kirja (Läntisten maiden aikakirjat) 921
C Sukupuita (hobittien) 935
D Kalenterit 942
E Lukeminen ja kirjoittaminen 948
I Sanojen ja nimien ääntäminen 948
II Kirjoittaminen 951
F I Kolmannen ajan kielet ja kansat 960
II Käännöksestä 965

Suomentajan jälkisanat 971

HAKEMISTOT

I Runot ja laulut 984
II Runot ja lauseet muilla kielillä kuin yhteiskielellä 984
III Henkilöt, paikat ja muut asiat 985

KUVAT

	Kartta: Keski-Maan läntiset osat kolmannen ajan lopulla*	*Karttaliitteen etupuoli*
1	Sormuksen kaiverrus	i
2	Sormusruno	v
3	Sommitelma *Sormuksen ritarien* suojapäällykseksi	20
4	Kontu: osa*	22
5	Kukkula: Hobittila Virran tuolla puolen	*sivun* 26 *jälkeen*
6	Repunpää Kukkulan alla	*sivun* 44 *jälkeen*
7	Bukinmaan lautta	*sivun* 86 *jälkeen*
8	Vanha Halavaukko	*sivun* 102 *jälkeen*
9	Briin kartta	*sivun* 130 *jälkeen*
10	Rivendell	*sivun* 204 *jälkeen*
11	Näkymä Rivendellistä länteen	*sivun* 240 *jälkeen*
12	Korkeuskäyräkartta Sumuvuorista Kuvastajan tienoilla	*sivun* 256 *jälkeen*
13	Morian portti	*sivun* 258 *jälkeen*
14	Durinin ovet	261
15	Balinin haudan piirtokirjoitus	273
16	Sivuja Mazarbulin kirjasta	*sivun* 274 *jälkeen*
17	Lothlórienin metsä keväällä	*sivun* 292 *jälkeen*
18	Raurosin putoukset & Vaarnavuori	*sivun* 334 *jälkeen*
19	Sommitelma *Kahden tornin* suojapäällykseksi	350
20	Fangornin metsä	*sivun* 394 *jälkeen*
21	Helmin syvänne & Ämyrilinna *sekä* Helmin syvänne ja ympäröivät maat	*sivun* 454 *jälkeen*
22	Orthanc	*sivun* 474 *jälkeen*
23	Minas Morgulin portti	598
24	Minas Morgul & Tienristeys	*sivun* 600 *jälkeen*
25	Lukitarin luola	*sivun* 608 *jälkeen*

26 Lukitarin luolan pohjapiirros 610
27 Cirith Ungol toisilta portailta 632
28 Sommitelma *Kuninkaan paluun* suojapäällykseksi 634
29 Stanburg (Minas Tirith) *sivun* 640 *jälkeen*
30 Dunharg *sivun* 678 *jälkeen*
31 Cirith Ungolin torni *sivun* 766 *jälkeen*
32 Mordor *sivun* 784 *jälkeen*
33 Barad-dûr *sivun* 804 *jälkeen*
34 Sauronin käsivarsi *sivun* 810 *jälkeen*
35 Valkoinen puu ja tähdet 879
Rohanin, Gondorin ja Mordorin kartta* *Karttaliitteen kääntöpuoli*

* Piirtänyt Christopher Tolkien

KUVITUKSESTA*

J. R. R. Tolkien harrasti maalaamista ja piirtämistä, ja hän yhdisti usein taitonsa kynän, musteen, vesivärien ja värikynien käyttäjänä myös kirjoituksiinsa. Esimerkiksi *Hobitin* lopullisessa käsikirjoituksessa oli runsaasti kuvia ja karttoja. Alkujaan Tolkien suunnitteli sisällyttävänsä *Hobittiin* vain muutaman kartan, mutta hän muutti myöhemmin mielensä ja lähetti kustantajalleen George Allen & Unwinille valikoiman piirroksia, joiden hän arveli mahdollisesti olevan kirjalle eduksi, vaikka hänen mukaansa ne eivät »ylipäänsä ole kovin hyviä, ja lisäksi ne voivat olla teknisesti käyttökelvottomia». Vaikka Allen & Unwin ei ollut budjetoinut kirjaan kuvitusta sovittujen karttojen lisäksi, kustantamossa pidettiin Tolkienin kuvia niin viehättävinä, että ne oli saatava kirjaan mukaan (tiettyjen säästötoimien jälkeen). Kustantaja saattoi myös ymmärtää saman asian, joka on ollut selvää monille *Hobitin* lukijoille sen jälkeen, kun se ilmestyi vuonna 1937: Tolkienin kuvat täydentävät tekstiä ja monissa yksityiskohdissa myös laventavat sitä, mikä johdattaa lukijan entistä syvemmälle Tolkienin mielikuvitusmaailmaan.

Ne *Hobitin* ensimmäisen painoksen arvostelijat, jotka panivat Tolkienin kuvituksen merkille, yleensä kiittivät sitä. Vain muutamasta kriitikosta tuntui, että Tolkienin piirrosten taso ei vetänyt vertoja hänen sanallisille taidoilleen. Heistä huomattavimpana Richard Hughes kirjoitti *New Statesman and Nationissa* (4.12.1937), että »kirjailijan oma kuvitus – – ei vastaa hänen kykyjään kertojana tai mielikuvituksensa lahjoja». Kirjeessään George Allen & Unwinin johtajalle Stanley Unwinille Tolkien tunnusti olevansa »jokseenkin murtunut mies sen vuoksi, mitä Richard Hughes sanoi kuvituksesta, ja etenkin siksi, että olen täysin samaa mieltä hänen kanssaan». Tolkien saattoi suhtautua kuviinsa hyvin ankarasti ja moitti niitä usein huonoiksi tai kelvottomiksi. Suurinta osaa hänen piirroksistaan ja maalauksistaan ei ollut ollut tarkoitettu julkisuuteen samalla tavalla kuin kertomuksia, sillä ne oli tehty hänelle itselleen, hänen lapsilleen tai korkeintaan rajallisen ystäväpiirin nähtäviksi. Hänelle oli uusi ja välistä hermostuttava kokemus, että hänen kuvansa päätyivät suuren yleisön silmien eteen, vaikka kustantaja vakuuttelikin hänelle niiden olevan kyllin hyviä ja vaikka lukijat ottivat ne lämmöllä vastaan. Oli miten oli, hän jatkoi piirtämistä ja maalaamista, ja näille taidoille tuli taas käyttöä, kun hän alkoi hyvin pian kirjoittaa *Tarua Sormusten herrasta*.

---

* Tämä teksti perustuu lainaukseen teoksen *Taru Sormusten herrasta Tolkienin silmin* esipuheesta.

Taru Sormusten herrasta oli Tolkienille monimutkainen ja usein työläs kirjoitettava. Se ei missään nimessä virrannut valmiina hänen mielikuvituksestaan. Hän alkoi kutsua kirjoitustyötä yhtä paljon »löytämiseksi» kuin keksimiseksi: tarinan »totuus» paljastui ajan ollessa kypsä. Tarina kasvoi kertomisen myötä, kuten hän myös totesi, ja likimain jokainen sana oli tarkkaan harkittu. Mutta sanojen takana olivat kirjailijan mielikuvat, ja monet niistä löysivät ilmiasunsa kuvallisessa muodossa joko ennen kirjoitustyötä tai sen ohessa – kuvina, yleensä maisemina tai rakennuksina, mutta myös karttoina, pohjapiirroksina ja kirjoituksena. Christopher Tolkien on julkaissut osan kuvista *The History of Middle-earthissa,* joskus selkeyden vuoksi uudelleen piirrettyinä, ja kertonut, miten ne liittyvät *Tarun Sormusten herrasta* kehitykseen. Me puolestamme otimme mukaan erilaisen valikoiman *Tarun Sormusten herrasta* kuvia kirjassamme *J. R. R. Tolkien: Artist and Illustrator.* Niitä ei ollut kovin monta ja vain muutamat niistä olivat värillisiä. Kirjassa *Taru Sormusten herrasta Tolkienin silmin* yritimme esitellä Tolkienin *Tarua* varten laatimat kuvat niin kattavasti kuin olemme pystyneet ne löytämään.

Useimpia näistä kuvista ei tehty julkaistaviksi. Allen & Unwin ei ilmeisesti missään vaiheessa ehdottanut, että *Tarusta Sormusten herrasta* julkaistaisiin kuvitettu laitos. Tolkien saattoi olettaa, että sellaista odotettiin häneltä, koska hän oli kuvittanut *Hobitin* ja suostutellut kustantajan ottamaan kuvat siihen mukaan, ja sellainen ajatus joka tapauksessa tuli hänelle mieleen, vaikka hän suhtautuikin siihen empien. Ilmeisesti hän halusi tehdä asian selväksi Charles Furthille vuoden 1939 helmikuussa kirjoittamassaan kirjeessä, jossa hän arvelee (täysin epärealistisesti), että vaikka hän saattaa saada *Tarun Sormusten herrasta* käsikirjoituksen valmiiksi tulevaan kesäkuuhun mennessä, »kuvittamiseen minulla ei ole aikaa eikä tarmoa. En ole koskaan osannut piirtää, ja puolittainen halukin siihen suuntaan tuntuu häipyneen minusta tyyten. Voisin tehdä vain kartan (joka on erittäin tärkeä)». Hän oli yhä samalla kannalla vuoden 1945 tammikuussa, jolloin hän kertoi ystävilleen Leila ja Patricia Kirkelle, että vaikka hän oli kuvittanut *Hobitin* – huonosti, kuten hän itse arveli – hänellä ei olisi aikaa kuvittaa sen jatko-osaa.

Kuten on havaittu, Tolkien saattoi olla epävarma lahjoistaan taiteilijana. Hän kertoi Allen & Unwinille, että ei halunnut »teeskennellä» ammattikuvittajaa. Lopulta hän kuitenkin löysi taiteilijan, jonka tyyli ja mielikuvitus täydensivät hänen kirjoittamistaan: Pauline Baynesin. Vuoden 1949 joulukuun lopulla, kaksi kuukautta sen jälkeen, kun *Maamies ja lohikäärme* oli julkaistu Baynesin »koristuksin», Tolkien kysyi, kiinnostaisiko Baynesia laatia kuvitusta tai somistuksia – vinjettejä ja pieniä marginaalikuvia – kahteen suureen myyttejä tai legendoja sisältävään kirjaan, jotka hän toivoi pian saavansa valmiiksi. Hän ei selittänyt, että kun hän oli kirjoittanut *Tarun Sormusten herrasta* käsikirjoituksen koneella puhtaaksi, hänestä oli alkanut tuntua, että se pitäisi julkaista yhdessä S*ilmarillionin* kanssa, koska se oli tavallaan jatkoa *Silmarillionille*. *Taru Sormusten herrasta* oli kuitenkin epätavallisen pitkä, kuten oli myös (yhä keskeneräinen) *Silmarillion*; eikä niitä Tolkienin mielestä voinut jakaa, kirjoittaa uudelleen tai tiivistää. Niiden julkaiseminen yhtä aikaa ei Allen & Unwinin mielestä tullut kysymykseen, koska kirjanvalmistuksen kustannukset olivat nousseet kolminkertaisiksi sotaa edeltäneeseen aikaan verrattuna. Collinsin kustantamoa, jonka puoleen Tolkien kääntyi saadakseen tarinansa julki, vaivasivat samat ongelmat, ja se kysyi, voisiko teosta lyhentää. Vuonna 1952 Tolkien tarjosi jälleen Allen & Unwinille pelkkää *Tarua Sormusten herrasta* muutettuaan mielensä (»Parempi vähänkin kuin

ei mitään!»), ja sillä kertaa – kun kustantamoa edusti Stanley Unwinin poika Rayner, jonka panos *Hobitin* julkaisemisessa oli ollut ensiarvoisen tärkeä – neuvottelut *Tarun* julkaisemisesta pääsivät toden teolla käyntiin.

Allen & Unwin suostui julkaisemaan *Tarun Sormusten herrasta* Tolkienin suurteoksena, mutta kirja oli niin pitkä, että jo sen tekstin painaminen tuotti taloudellisesti suuria vaikeuksia, joten budjettiin mahtuivat kuvista vain kaikkein välttämättömimmät: kartat, piirtokirjoitukset, kirjaintaulukot ja suojapäällyksen grafiikka. Tolkien otti ne kaikki hoitaakseen. Pauline Baynes ei tehnyt mitään, vaikka olikin aiemmin suostunut Tolkienin ehdotukseen tämän kertoessa kuvituksen tarpeesta.

Monet tässä laitoksessa julkaistavat piirrokset Tolkien laati kirjoitustyönsä tueksi selvitellessään tarinan yksityiskohtia. Muutamat niistä ovat vain pikaisia luonnoksia, jotka on piirretty lyijykynällä tai musteella hyvin pieninä joko käsikirjoitukseen tai sen marginaalin, kun taas toiset ovat viimeisteltyjä ja jopa väritettyjä. Sellaisia ovat piirrokset Helmin syvänteestä ja Ämyrilinnasta, missä käydään yksi *Tarun Sormusten herrasta* suurista taisteluista, Orthancia eli Sarumanin tornia Rautapihassa esittävä näkymä ja kuva (otsikolla »Stanburg») Minas Tirithistä, Gondorin linnoituskaupungista.

Osan kuvista Tolkien näyttää tehneen vain omaksi ilokseen, kuten Halavaukon muotokuvna Halavaisen varrelta, piirroksen Lothlórienista kevätaikaan ja näkymän Barad-dûriin Tuomiovuoren kohotessa taustalla. Näitä ei ilmeisesti ollut laadittu kirjoitustyön tueksi, vaan ne olivat spontaaneja kuvallisia ilmauksia tekstistä, jonka hän oli jo kirjoittanut tai ideoinut tai jonka hän (*Morian portin* tapauksessa) vielä kirjoittaisi. Ne ovat *Tarun Sormusten herrasta* piirroksista parhaiten tunnettuja, koska niitä on julkaistu kirjoissa ja kalentereissa, mutta ne eivät täysin vastaa kertomuksen lopullista ja painettua versiota.

Lisäksi Tolkien laati muutamia kuvia käytettäviksi *Tarussa Sormusten herrasta* karttojen lisäksi. Kuten yllä on kerrottu, kirjan ensimmäisiin painoksiin oli mahdollista ottaa mukaan hyvin vähän kuvia, koska jo pitkän tekstin painaminen kävi kalliiksi. Tähän luokkaan kuuluvat nimiösivun piirtokirjoitukset, Sormusten sormukseen kaiverretut »tulikirjaimet», Morian ovien kuviointi ja Balinin haudan riimukirjoitus sekä *tengwarin* ja *cirthin* (haltiakirjoituksen ja -riimujen) taulukot, jotka Tolkien laati liitteeseen E (Lukeminen ja kirjoittaminen).

Viimeiseen luokkaan kuuluvat lukuisat kuvat, jotka Tolkien tarkoitti julkaistaviksi, mutta jotka jäivät kokonaan kirjan ulkopuolelle tai jotka otettiin mukaan vasta myöhemmissä laitoksissa vuosien kuluttua. Tunnetuimpia niistä olivat Mazarbulin kirjan sivujen »faksimilet», joiden eteen Tolkien näki paljon vaivaa, koska piti niitä *Tarun Sormusten herrasta* kannalta olennaisen tärkeinä, vaikka niiden painaminen viimein osoittautuikin liian kalliiksi, samoin kuin eri versiot »Kuninkaan kirjeestä», joka oli tarkoitettu Tolkienin *Taruun* kirjoittamaan mutta lopulta pois jätettyyn epilogiin.

Tämä kuvitettu laitos tarjoaa lukijalle mahdollisuuden kokea uudella tavalla, sanoin ja kuvin ilmaistuna, J. R. R. Tolkienin visio Keski-Maasta kolmannen ajan lopussa, ja viimein nauttia tarinasta sellaisena kuin se asusti ainoastaan luojansa mielessä.

Wayne G. Hammond & Christina Scull

ESIPUHE

Tämä tarina kasvoi kertomisen myötä ja siitä tuli Suuren sormuksen sodan historia, johon liittyy useita välähdyksiä vielä sitä edeltävästä paljon vanhemmasta historiasta. Aloitin kirjoittamisen pian sen jälkeen kun olin saanut *Hobitin* valmiiksi, jo ennen kuin se julkaistiin vuonna 1937; mutta en jatkanut kovinkaan pitkälle, sillä halusin ensin saada valmiiksi ja järjestykseen esiaikojen mytologian ja legendat, jotka olivat muotoutuneet mielessäni jo muutamia vuosia. Tämän tahdoin tehdä omaksi ilokseni, ja minulla oli hyvin vähän toivoa siitä, että muut olisivat tästä työstä kiinnostuneita, etenkin kun innoitus oli lähinnä kielitieteellinen ja tarkoituksena laatia tarvittava historiallinen tausta haltiakielille.

Kun ne, joilta pyysin neuvoa ja mielipidettä olivat ilmoittaneet, että »ei lainkaan toivoa» oli huomattavasti täsmällisempi ilmaus kuin »vähän toivoa», palasin taas jatko-osan kirjoittamiseen. Minua rohkaisivat lukijoiden pyynnöt saada lisää tietoja hobiteista ja heidän seikkailuistaan. Mutta kertomus ajautui vääjäämättä kohti vanhaa maailmaa, niin että siitä tuli ikään kuin tarina vanhan maailman lopusta ja häviöstä, vaikka alku ja keskiosa olivat vielä kertomatta. Tämä prosessi oli alkanut jo kirjoittaessani *Hobittia*, jossa on useita viittauksia vanhempiin asioihin: Elrond, Gondolin, suurhaltiat, örkit. Joissakin olennoissa, esineissä ja paikoissa, sellaisissa kuin Durin, Moria, Gandalf, Noita, Sormus, oli välähtänyt painavampia, syvempiä tai synkempiä piirteitä kuin pinnalta olisi arvannut. Kun tajusin näiden välähdysten merkityksen ja niiden suhteen muinaishistoriaan, alkoi mielessäni hahmottua kolmas aika ja sen käännekohta Sormuksen sota.

Ne jotka olivat pyytäneet lisää tietoja hobiteista saivat sitä lopultakin, mutta he joutuivat odottamaan kauan, sillä kirjoitin *Tarua Sormusten herrasta* puuskittain vuodesta 1936 vuoteen 1949. Tuona aikana minulla oli monia velvollisuuksia, joita en lyönyt laimin, ja muita harrastuksia oppilaana ja opettajana, ja nämä veivät usein kaiken aikani. Viivytystä pidensi tietenkin myös sodan syttyminen vuonna 1939; tuolloin tarina ei ollut vielä ehtinyt ensimmäisen kirjan loppuun. Huolimatta seuraavien vuosien synkkyydestä havaitsin etten voinut enää kokonaan hylätä tarinaa, ja niin taivalsin eteenpäin, enimmäkseen öisin, kunnes seisoin Moriassa Balinin haudalla. Siihen pysähdyin pitkäksi aikaa. Kului melkein vuosi ennen kuin jatkoin, ja saavuin siten Lothlórieniin ja Suurelle virralle loppuvuodesta 1941. Seuraavana vuonna kirjoitin ensimmäisen luonnoksen nykyisestä kolmannesta kirjasta sekä viidennen kirjan ensimmäisen ja kolmannen luvun alun; ja merkkitulien roihutessa Anórienissa ja Théodenin saapuessa Hargin laaksoon minä pysähdyin. Ennakkoarviot olivat pettäneet eikä ollut aikaa ajatella.

Vuonna 1944 jätin sikseen aukkopaikat ja epäselvyydet tuossa sodassa, jota minun oli määrä johtaa tai ainakin kuvata, ja pakotin itseni selvittämään Frodon matkan Mordoriin. Nämä luvut, joista vähitellen syntyi neljäs kirja, lähetin jatkokertomuksena pojalleni Christopherille, joka noihin aikoihin oli ilmavoimien mukana Etelä-Afrikassa. Kesti kuitenkin vielä viisi vuotta ennen kuin olin saattanut tarinan nykyiseen loppuunsa; tuona aikana vaihdoin taloa, oppituolia ja collegea, ja vaikka päivät eivät olleet enää yhtä synkkiä, ne eivät suinkaan olleet joutilaampia. Kun sitten viimein olin päässyt »loppuun», minun piti korjata koko tarina ja totta puhuen osittain kirjoittaa se uudestaan takaperin. Ja se piti kirjoittaa koneella kerran ja toisenkin, ja sen työn tein minä; minulla ei ollut varaa palkata kymmensormijärjestelmällä työtään tekevää konekirjoittajaa.

Monet ovat lukeneet *Tarun Sormusten herrasta* sen jälkeen kun se kymmenen vuotta sitten ilmestyi; ja haluaisin tässä sanoa jotakin niistä tarinan motiiveja ja merkitystä koskevista mielipiteistä ja arvauksista, joita olen kuullut tai lukenut. Tärkein motiivi oli kertojan halu käydä käsiksi todella pitkään tarinaan, joka säilyttäisi lukijan mielenkiinnon, huvittaisi häntä, ilahduttaisi häntä ja kukaties myös paikoitellen jännittäisi tai syvästi liikuttaisi. Oppaana minulla oli vain oma tajuni siitä mikä on vetoavaa ja mikä liikuttavaa, ja monien osalta tuo opas on väistämättä ollut väärässä. Jotkut jotka ovat teoksen lukeneet, tai ainakin sitä arvostelleet, ovat pitäneet sitä ikävystyttävänä, absurdina tai halveksittavana; eikä minulla ole mitään syytä valittaa, sillä minulla on heidän töistään samanlaisia näkemyksiä, tai sellaisista töistä, joita he ilmeisesti pitävät parempina. Mutta myös ne jotka ovat nauttineet kertomuksestani ovat löytäneet paljon sellaista mikä ei miellyttänyt. On ehkä mahdotonta miellyttää kaikkia joka kohdassa, kun kirjoittaa pitkän tarinan, tai saada moitteita kaikilta samoissa kohdissa; olen näet havainnut saamistani kirjeistä, että ne jaksot ja luvut, jotka toisille ovat kauhistus, ovat toisten mielestä erityisen kiitettäviä. Kaikkein kriittisin lukija, minä itse, löytää nyt monia puutteita, suuria ja pieniä, mutta koska minua ei onneksi mikään pakota sen paremmin arvostelemaan kuin kirjoittamaan uudestaankaan tätä kirjaa, sivuutan ne ääneti, paitsi ehkä yhden, jonka muutkin lukijat ovat huomanneet: kirja on liian lyhyt.

Mitä tulee johonkin sisäiseen merkitykseen tai »sanomaan», sellaista ei kirjoittajalla ole. Teos ei ole allegorinen eikä ajankohtainen. Kasvaessaan tarina sai juuret (menneisyyteen) ja työnsi odottamattomia haaroja; mutta sen pääteema määräytyi jo silloin kun Sormuksesta luonnostaan tuli yhdysside tämän kirjan ja *Hobitin* välille. Ratkaiseva luku Menneisyyden varjo on tarinan vanhimpia osia. Kirjoitin sen kauan ennen kuin vuotta 1939 edeltävä varjo oli muuttunut väistämättömän tuhon uhkaksi, ja siitä eteenpäin kertomus olisi edennyt jokseenkin samoja latuja, vaikka tuo katastrofi olisi vältetty. Sen lähtökohdat olivat mielessäni jo paljon aikaisemmin ja osittain jopa paperilla, ja vain vähän jos lainkaan vaikutti siihen sota, joka alkoi vuonna 1939, tai sen jälkiselvittelyt.

Tuo todellinen sota ei muistuta tätä tarusotaa, sen kulku ja päätös olivat erilaiset. Jos se olisi ollut tarun lähtökohtana ja ohjannut sen kulkua, Sormusta olisi varmasti käytetty Sauronia vastaan; häntä ei olisi tuhottu vaan hänet olisi orjuutettu, eikä Barad-dûria olisi hävitetty vaan se olisi miehitetty. Saruman, joka ei onnistunut saamaan Sormusta haltuunsa, olisi ajan myllerryksen ja petollisuuden keskellä löytänyt Mordorista sormustiedon puuttuvat renkaat, ja ennen pitkää hän olisi tehnyt oman Suursormuksen uhmatakseen sen avulla Keski-Maan

vallan anastanutta hallitsijaa. Tuossa yhteentörmäyksessä olisivat molemmat osapuolet vihanneet ja halveksineet hobitteja; nämä eivät olisi selviytyneet pitkään edes orjina.

Muunkinlaisia järjestelyjä voi suunnitella tyydyttämään niiden makua, jotka pitävät allegorioista tai ajankohtaisista viittauksista. Minä puolestani inhoan sydämestäni allegoriaa sen kaikissa muodoissa ja olen aina inhonnut, siitä lähtien kun olin tarpeeksi vanha ja tarkka vainutakseni sen. Pidän paljon enemmän historiasta, todesta tai kuvitellusta, jota voi soveltaa monin tavoin lukijoiden ajatus- ja kokemusmaailmaan. Monet ilmeisesti sekoittavat 'soveltamisen' ja 'allegorian'; mutta toinen kuuluu lukijan vapauteen, kun taas toisessa tekijä tarkoituksellisesti johdattelee.

Kokemus ei tietenkään voi kokonaan olla vaikuttamatta kirjailijaan, mutta tarinantaimi käyttää kokemuksen maaperää hyvin monimutkaisella tavalla, ja tuon tapahtuman määrittely on parhaimmillaankin vain arvailua riittämättömän ja epämääräisen todistusaineiston pohjalta. On myös väärin, vaikkakin kiehtovaa, olettaa kirjailijan ja arvostelijan elinaikojen osuessa osittain yksiin, että molempien kokemuspiiriin kuuluvat ajatussuunnat ja ajankohtaiset tapahtumat olisivat välttämättä antaneet kaikkein voimakkaimmat vaikutteet. Ihmisen on tosiaan itse elettävä sodan varjossa ennen kuin hän voi tuntea sen paineen; mutta kun aika kuluu, tuntuu usein unohtuvan ettei vuosi 1914 ollut nuorelle ihmiselle mitenkään vähemmän hirvittävä kuin vuoden 1939 ja sen jälkeisten vuosien kokemukset . Vuoteen 1918 mennessä kaikki läheiset ystäväni yhtä lukuun ottamatta olivat kuolleet. Tai jos valitaan vähemmän murheellinen esimerkki: jotkut ovat olettaneet että kolmannen osan luku Konnun puhdistus heijastaa tilannetta Englannissa niihin aikoihin, jolloin lopettelin tarinaani. Niin ei ole. Se kuului olennaisesti juoneen alusta alkaen, vaikka sitä muokkasikin Sarumanin persoonallisuus, joka oli muotoutunut tarinan aikana – kerta kaikkiaan ilman minkäänlaista vertauskuvallista merkitystä tai viittausta senaikaiseen politiikkaan. Se perustuu kyllä jossain määrin todellisuuteen, vaikka hatarasti (taloudellinen asetelma oli tykkänään toinen) ja paljon vanhempaan. Maata, jossa asuin lapsena, tärveltiin ja tuhottiin jo ennen kuin minä täytin kymmenen vuotta, silloin kun autot vielä olivat harvinaisuuksia (minä en ollut koskaan nähnyt sellaista) ja esikaupunkiratoja yhä rakennettiin. Jonkin aikaa sitten näin lehdessä kuvan minulle kerran niin tärkeän lammen rannalla seisovasta, aikoinaan kukoistaneesta myllystä lopullisessa rappiotilassaan. En milloinkaan pitänyt nuoren myllärin ulkonäöstä, mutta hänen isällään, vanhalla myllärillä, oli musta parta eikä hänen nimensä ollut Hiesuli.

Taru Sormusten herrasta julkaistaan nyt uutena laitoksena, ja olen käyttänyt tilaisuutta hyväkseni tehdäkseni muutoksia. Olen korjannut jokusen virheen ja epäjohdonmukaisuuden, joita tekstissä vielä oli, ja olen myös yrittänyt antaa lisää tietoja sellaisissa kohdissa, jotka ovat herättäneet kysymyksiä tarkkaavaisissa lukijoissa. Olen tutkinut kaikkia kommentteja ja tiedusteluja, ja jos jotkin on sivuutettu, se saattaa johtua siitä, etten ole onnistunut pitämään papereitani järjestyksessä. Mutta moniin kyselyihin ei ole mahdollista vastata muualla kuin lisäliitteissä tai kokonaan uudessa niteessä, joka sisältäisi sitä aineistoa, jota en liittänyt alkuperäiseen laitokseen, ennen muuta yksityiskohtaisempaa kielitieteellistä tietoa. Sitä odotellessa on tässä laitoksessa tämä esipuhe, lisäys prologiin, joitakin viitteitä sekä henkilönimi- ja paikannimihakemisto. Tämä hakemisto

pyrkii täydellisyyteen hakusanoissa mutta ei viittauksissa, sillä tähän laitokseen on katsottu välttämättömäksi supistaa sitä. Täydellinen hakemisto, jossa käytettäisiin hyväksi kaikkea rouva N. Smithin keräämää aineistoa, kuuluu pikemminkin lisäniteeseen.*

SAATTEEKSI

Tässä kirjassa suomen kieli vastaa Keski-Maan yhteiskieltä eli westronia. Kaikki yhteiskieliset henkilön- ja paikannimet on suomennettu, esim. Reppuli, Klonkku, Kontu, Viimapää. Sen sijaan kaikki muut nimet on jätetty alkuperäiseen asuunsa oikeinkirjoitusta myöten, esim. haltiakieliset Elrond, Galadriel, Lórien sekä kääpiökieliset Kheled-zâram ja Khazad-dûm. Haltiakieliä taitavat henkilöt käyttävät myös joskus erityisiä monikkomuotoja, sellaisia kuin *dúnedain* ja *rohirrim*, 'samoojat' ja 'Rohanin asukkaat'.

* Tämän Tolkienin 1966 kirjoittaman esipuheen jälkeen *Taruun Sormusten herrasta* on laadittu uusi hakemisto, joka sisältyy nyt myös suomenkieliseen laitokseen. (Toimituksen huomautus.)

PROLOGI

1

Hobiteista

Tässä kirjassa puhutaan paljon hobiteista. Sen sivuilta lukijalle selviää yhtä ja toista heidän ominaislaadustaan ja jotakin heidän historiastaankin. Lisätietoja voi saada niistä Länsikairan Punaisen kirjan otteista, jotka on jo julkaistu nimellä *Hobitti.* Siinä kerrottu tarina perustuu Punaisen kirjan alkulukuihin, jotka on kirjoittanut ensimmäinen maailmanlaajuista kuuluisuutta saavuttanut hobitti Bilbo. Bilbo antoi kertomukselleen nimeksi *Sinne ja takaisin*, ja se kertoi hänen matkastaan itään ja kotiinpaluustaan; myöhemmin tämä seikkailu liitti kaikki hobitit niihin aikansa suuriin tapahtumiin, jotka on tässä kerrottu.

Monet halunnevat kuitenkin tietää enemmän tämän huomattavan kansan alkuvaiheista, ja toisilla taas ei ehkä ole hallussaan aikaisempaa kirjaa. Näitä lukijoita varten tähän on kerätty muutamia hobittitiedon keskeisiä seikkoja, ja samaten tässä käydään lyhyesti läpi ensimmäinen seikkailu.

Hobitit ovat vaatimaton, mutta hyvin vanha kansa, joka oli ennen suurempi kuin nykyään. He rakastavat rauhaa, hiljaisuutta ja viljeltyä maata; hyvin järjestetty ja hoidettu maaseutu oli heidän mieluisin asuinsijansa. He eivät ole koskaan ymmärtäneet sen monimutkaisempia koneita tai laitteita kuin palkeet, vesimylly tai kangaspuut, eivätkä koneet ole heitä kiinnostaneet, vaikka he ovatkin taitavia työkalujen käytössä. Jo muinoin he yleensä ujostelivat »isoja ihmisiä», kuten he meitä kutsuvat, mutta nykyisin he kauhuissaan karttavat meitä, niin että heitä alkaa olla hyvin vaikea tavata. He ovat hyväkuuloisia ja tarkkasilmäisiä, ja vaikka heillä on taipumusta lihomiseen ja he välttävät turhaa kiirettä, he ovat kuitenkin vikkeliä ja ketteriä liikkeissään. Heillä on aina ollut taito hävitä nopeasti ja äänettömästi kun isoja ihmisiä, joita he eivät halua tavata, rymistelee vastaan. Tämän taidon he ovat kehittäneet niin pitkälle että se saattaa tuntua ihmisistä taikuudelta, mutta itse asiassa hobitit eivät koskaan ole harrastaneet minkäänlaista taikuutta. Tämä välttely on pelkästään seurausta erityisestä taidosta, jonka perintötekijät ja käytäntö ja läheinen suhde maahan ovat kehittäneet sellaiseksi, etteivät suuremmat ja kömpelömmät rodut pysty sitä matkimaan.

Sillä he ovat pientä kansaa, pienempiä kuin kääpiöt; toisin sanoen he eivät ole yhtä tukevia ja tanakoita kuin kääpiöt vaikka eivät ole juurikaan lyhyempiä.

Heidän pituutensa vaihtelee meidän mittojemme mukaan yhden ja kahden kyynärän välillä. Nykyään harvat yltävät puoleentoista kyynärään, mutta heidän kerrotaan kutistuneen; ennen he olivat pitempiä. Punaisen kirjan mukaan Bandobras Tuk (Härkäräikkä), Isumbras III:n poika, oli kahden kyynärän ja viiden tuuman pituinen ja pystyi ratsastamaan hevosella. Hobittien asiakirjojen mukaan vain kaksi entisaikojen suurhobittia on ollut häntä mittavampia, mutta tästä erikoislaatuisesta asiasta tulee puhe tässä kirjassa.

Mitä tulee Konnun hobitteihin joita tämä kirja käsittelee, he olivat rauhan ja vaurauden aikana iloista joukkoa. He pukeutuivat kirkkaisiin väreihin – erityisesti he pitivät keltaisesta ja vihreästä – mutta kenkiä he käyttivät harvoin, sillä heidän jalkapohjissaan oli paksu nahka ja päältäpäin jalat olivat tukkaa muistuttavan kiharan karvan peitossa (tukka oli yleensä ruskea). Niinpä kengänteko oli ainoa käsityö jota heidän keskuudessaan ei paljon harrastettu – heillä oli näet pitkät ja näppärät sormet, joilla he osasivat valmistaa paljon muita hyödyllisiä ja kauniita esineitä. Heidän kasvonsa olivat yleensä paremminkin sävyisät kuin kauniit, leveät ja punaposkiset, ja heidän suunsa oli aina altis nauruun – ja syömiseen ja juomiseen. Ja he nauroivat, söivät ja joivat usein ja sydämensä kyllyydestä; he pilailivat yhtenään ja söivät kuusi kertaa päivässä (mikäli mahdollista). He olivat vieraanvaraisia ja rakastivat juhlia samoin kuin lahjojakin, joita he jakelivat avokätisesti ja vastaanottivat innokkaasti.

On aivan selvää, että huolimatta myöhemmästä vieraantumisesta hobitit ovat meille sukua, paljon läheisempää sukua kuin haltiat tai edes kääpiöt. He puhuivat vanhastaan omalla tavallaan ihmisten kieltä, ja heistä olivat mieluisia tai vastenmielisiä samat asiat kuin ihmisistäkin. Mutta mikä tuo suhde täsmälleen on, ei enää ole selvitettävissä. Hobittien alkuperä kätkeytyy kaukaisiin esiaikoihin, jotka ovat menneet ja unohtuneet. Ainoastaan haltioilla on enää asiakirjoja tuolta menneeltä ajalta, mutta heidän perimätietonsa keskittyy lähes kokonaan heidän omaan historiaansa, jossa ihmiset esiintyvät harvoin eikä hobitteja mainita ollenkaan. Kuitenkin on ilmeistä, että hobitit olivat itse asiassa eläneet hiljaksiin Keski-Maassa monta monituista vuotta ennen kuin muut edes huomasivat heitä. Ja kun maailma muutenkin on täynnä monenmoista kummaa otusta, tällä pikku kansalla tuntui olevan kovin vähän merkitystä. Mutta Bilbon ja hänen perijänsä Frodon aikana heistä tuli yhtäkkiä sekä tärkeitä että kuuluisia, täysin riippumatta heidän omasta tahdostaan, ja he aiheuttivat paljon päänvaivaa Suurten ja Viisasten neuvonpidoille.

Tuo aika, Keski-Maan kolmas aika, on nyt kaukana takanapäin, ja maat ovat muuttaneet muotoaan, mutta hobittien silloiset asuma-alueet olivat epäilemättä samat kuin ne, joilla heitä yhä oleilee; ne sijaitsevat Vanhan maailman luoteiskolkassa, Merestä itään. Alkukodistaan Bilbon ajan hobiteille ei ollut säilynyt mitään tietoa. Tiedonjano (muuhun kuin sukututkimukseen liittyvä) ei ollut erityisen yleistä heidän keskuudessaan, mutta jotkut vanhojen sukujen jälkeläiset sattuivat joskus tutkimaan kirjojaan ja jopa kokoamaan haltioilta, kääpiöiltä ja ihmisiltä tietoa vanhoista ajoista ja vieraista maista. Hobittien omat asiakirjat alkavat vasta Konnun asuttamisen jälkeiseltä ajalta, ja heidän vanhimmat tarunsa ulottuvat tuskin vaellusaikoja kauemmaksi. Näistä taruista ja heidän erikoisista tavoistaan ja sanoistaan käy kuitenkin selvästi ilmi, että hobitit olivat monien muiden kansojen tapaan muinoin liikkuneet länteen. Heidän varhaisimmissa

taruissaan tuntuu vilahtavan aika, jolloin he asuivat Anduinin ylälaaksoissa Sumuvuorten ja Suuren vihermetsän välissä. Syytä siihen, miksi he myöhemmin ryhtyivät hankalaan ja vaaralliseen vuorien ylittämiseen päästäkseen Eriadoriin, ei enää tiedetä varmasti. Heidän omissa asiakirjoissaan sanotaan, että ihmiset lisääntyivät ja että metsän ylle lankesi varjo, joka pimensi sen ja sen uudeksi nimeksi tuli Synkmetsä.

Jo ennen kuin hobitit ylittivät vuoret, he olivat jakautuneet kolmeen toisistaan eroavaan heimoon: karvajalat, väkevät ja helokesit. Karvajalat olivat ruskeaihoisia, pieniä ja lyhyitä, he olivat parrattomia ja kulkivat kengittä, heidän kätensä ja jalkansa olivat sirot ja näppärät; mieluiten he asuivat vuoriseuduilla ja mäkimailla. Väkevät olivat vankkoja ja tanakoita, heillä oli isot kädet ja jalat ja heitä miellyttivät enemmän tasangot ja jokivarret. Helokeseillä oli vaalea iho ja tukka, he olivat pitempiä ja hoikempia kuin muut ja rakastivat puita ja metsämaita.

Karvajalat olivat muinaisina aikoina paljon tekemisissä kääpiöiden kanssa ja he asuivat kauan vuorten alarinteillä. He siirtyivät länteen aikaisin ja vaelsivat halki Eriadorin aina Viimapäälle saakka niihin aikoihin kun muut vielä asuivat Erämaassa. He olivat tavallisin ja hobittimaisin heimo ja heitä oli ylivoimaisesti eniten. He olivat muita taipuvaisempia asettumaan paikoilleen ja säilyttivät kauimmin esi-isiensä tavan asua tunneleissa ja koloissa.

Väkevät viipyivät pitkään Suuren virran, Anduinin, rannoilla eivätkä arkailleet ihmisiä yhtä paljon kuin muut. He muuttivat länteen karvajalkojen jälkeen ja seurasivat Kohuvettä etelään; monet heistä elivät siellä kauan Tharbadin ja Mustainmaan rajojen välillä ennen kuin siirtyivät takaisin pohjoiseen.

Vähälukuisimmat helokesit olivat pohjoinen heimo. Heillä oli läheisemmät suhteet haltioihin kuin muilla hobiteilla ja he olivat lahjakkaampia kielen ja laulujen alalla kuin käsitöissä. Vanhastaan he mieluummin metsästivät kuin viljelivät maata. He ylittivät vuoret Rivendellin pohjoispuolelta ja seurasivat Maitokymin juoksua. Eriadorissa he pian sekaantuivat muihin heimoihin, jotka olivat tulleet ennen heitä, mutta koska he olivat rohkeampia ja seikkailunhaluisempia, karvajalkojen ja väkevien johtajat ja päälliköt olivat usein helokesejä. Vielä Bilbon aikana saattoi huomattavimmissa suvuissa, kuten Tukeissa ja Bukinmaan herroissa havaita selviä helokesien piirteitä.

Eriadorin läntisillä mailla Sumuvuorten ja Luninvuorten välillä hobitit kohtasivat sekä ihmisiä että haltioita. Ja toden totta, siellä eli vielä joitakin Meren yli Westernessestä tulleiden ihmisten kuninkaiden jälkeläisiä, *dúnedainia*, mutta he vähenivät nopeasti ja heidän Pohjois-Valtakuntansa maat autioituivat. Tulokkaille oli tilaa ja ennen pitkää hobitit alkoivat perustaa yhdyskuntia. Useimmat aikaisemmat hobittisiirtokunnat olivat Bilbon aikana jo hävinneet ja unohtuneet, mutta yksi varhainen tärkeä siirtokunta oli säilynyt, vaikkakin pienentyneenä: se sijaitsi Briissä ja sitä ympäröivässä Aarnimetsässä noin neljänkymmenen virstan päässä Konnusta itään.

Epäilemättä juuri näinä varhaisina aikoina hobitit oppivat kirjoittamaan samalla lailla kuin *dúnedain*; nämä puolestaan olivat oppineet tämän taidon haltioilta paljon aikaisemmin. Noihin aikoihin hobitit myös unohtivat oman kielensä, millainen se sitten olikin, ja ovat siitä lähtien puhuneet yhteiskieltä, jota kutsuttiin westroniksi ja jota käytettiin kaikilla Arnorin ja Gondorin kuninkaiden mailla sekä rannikoilla Belfalasista Lunille. He säilyttivät kuitenkin muutamia

omia sanoja, kuukausien ja viikonpäivien nimet sekä suuren joukon vanhoja henkilönnimiä.

Näihin aikoihin hobittien tarut muuttuvat historiaksi ja heidän ajanlaskunsa alkaa. Sillä kolmannen ajan vuonna 1601 helokesiveljekset Marcho ja Blanco lähtivät liikkeelle Briistä ja saatuaan luvan Fornostin korkealta kuninkaalta* he ylittivät ruskean Baranduinjoen mukanaan suuri joukko hobitteja. He käyttivät Paasikaarten siltaa, joka oli rakennettu Pohjois-Valtakunnan vallan aikana, ja valtasivat asuinsijoikseen kaiken maan joen ja Kaukavaarojen välillä. Heiltä ei vaadittu muuta kuin että he pitäisivät Suuren sillan sekä muutkin tiet ja sillat kunnossa, jouduttaisivat kuninkaan lähettien matkaa ja tunnustaisivat kuninkaan herruuden.

Näin sai alkunsa *konnunlasku*, sillä siitä vuodesta, jolloin Rankkivuo (jollaiseksi hobitit väänsivät nimen) ylitettiin, tuli Konnun ensimmäinen vuosi ja kaikki myöhemmät ajat laskettiin siitä.† Lännen hobitit ihastuivat uuteen maahansa heti; sinne he jäivät ja unohtuivat pian jälleen kerran ihmisten ja haltioiden historiasta. Niin kauan kuin kuningas oli olemassa, he olivat nimellisesti hänen alamaisiaan, mutta itse asiassa heitä hallitsivat heidän omat päällikkönsä eivätkä he sekaantuneet muun maailman menoon. Fornostin viimeiseen taisteluun, joka käytiin Angmarin noitaruhtinasta vastaan, he lähettivät jousimiehiä kuninkaan avuksi – niin he väittivät, vaikka siitä ei löydy mainintaa ihmisten taruista. Tuossa sodassa Pohjois-Valtakunta tuhoutui ja hobitit ottivat maan omakseen ja valitsivat päälliköittensä joukosta *thainin* käyttämään sitä valtaa, joka kuninkaalla oli ollut. Tuhanteen vuoteen eivät sodat heitä juurikaan häirinneet, ja he vaurastuivat ja lisääntyivät Mustan ruton (37 kl.) jälkeen aina Ikitalven ja sitä seuranneen nälänhädän aiheuttamaan tuhoon saakka. Tuhannet menehtyivät tuona aikana, mutta Vaivojen vuodet (1158–1160) kuuluivat tämän kertomuksen tapahtuma-aikana kaukaiseen menneisyyteen ja hobitit olivat taas tottuneet yltäkylläisyyteen. Maa oli hedelmällinen ja lempeä, ja vaikka se oli ollut pitkään hylättynä ennen hobittien tuloa, sitä oli aikaisemmin viljelty hyvin ja kuninkaalla oli ollut siellä monia tiluksia, viljavainioita, viinitarhoja ja metsiä.

Kaukavaaroilta Rankkivuon sillalle oli matkaa kaksikymmentä peninkulmaa ja pohjoisen nummilta etelän soille kaksikymmentäviisi. Hobitit antoivat maalle nimeksi Kontu tarkoittaen sillä *thaininsa* valtapiiriä, aluetta jossa elämä sujui hyvässä järjestyksessä, ja tässä mukavassa maailman kolkassa he elivät järjestynyttä elämäänsä ja välittivät yhä vähemmän ulkopuolisesta maailmasta, jossa synkät varjot liikkuivat, kunnes he alkoivat ajatella että rauha ja yltäkylläisyys kuuluivat Keski-Maassa asiaan ja että ne olivat kaikkien kunnon kansalaisten oikeus. He unohtivat tai olivat unohtavinaan sen vähän, mitä olivat koskaan tienneet Vartijoista ja näiden vaivoista, joiden ansiota Konnun pitkä rauhanaika oli. Heitä suojeltiin tosiasiassa koko ajan, mutta tieto siitä oli kadonnut heidän muististaan.

Mitkään hobitit eivät koskaan ole olleet sotaisia eivätkä he olleet milloinkaan taistelleet keskenään. Entisaikoina heidän oli tietenkin täytynyt taistella

---

* Kuten Gondorin historiankirjoitus kertoo, tämä oli Argeleb II, kahdeskymmenes pohjoista haaraa, joka sammui Arveduin myötä kolmesataa vuotta myöhemmin.

† Näin ollen kolmannen ajan vuosiluvut haltioiden ja *dúnedainin* laskutavan mukaan saadaan selville lisäämällä 1600 konnunlaskun vuosilukuihin.

tullakseen toimeen ankarassa maailmassa, mutta tuo kaikki oli Bilbon aikana muinaishistoriaa. Viimeinen taistelu ennen tämän kertomuksen alkua ja ainoa, joka koskaan oli taisteltu Konnun rajojen sisäpuolella, oli muistitiedon ulottumattomissa: Viherkenttien taistelu vuonna 1147 kl., jossa Bandobras Tuk löi Kontuun hyökänneet örkit. Ilmastokin oli muuttunut lauhemmaksi ja ankarina lumitalvina pohjoisesta tunkeutuneita saaliinhimoisia susia oli enää jonkun isoisän jutuissa. Vaikka Konnussa oli vielä aseita, niitä pidettiin enimmäkseen komeina koristeina takan päällä tai seinillä tai kerättynä Järin Möyremässä olevaan museoon. Museota kutsuttiin Mathomtaloksi; hobitit nimittivät *mathomiksi* kaikkea sellaista, millä ei ollut varsinaista käyttöä mutta mitä ei raaskinut heittää poiskaan. Heidän asumuksensa täyttyivät helposti mathomeista, ja niitä olivat myös monet kädestä käteen kulkevat lahjat.

Kaikesta vauraudesta ja rauhasta huolimatta tämä kansa oli kuitenkin kummallisen sitkeää. Tosipaikan tullen heitä oli vaikea lannistaa tai surmata. Kenties he olivat niin kyltymättömän ihastuneita elämän iloihin osittain siksi, että he pystyivät tarvittaessa selviämään ilman niitä. He kestivät nurisematta surujen, vihollisen tai sään kovatkin kolhimiset sellaisten ällistykseksi, jotka tunsivat heidät huonosti eivätkä nähneet heidän hyvinvoivia kasvojaan ja vatsojaan edemmäksi. Vaikka he harvoin riitelivät eivätkä tappaneet elävää olentoa huvin vuoksi, he olivat puolustautuessaan uljaita ja osasivat hädän tullen yhä käsitellä aseita. He olivat taitavia jousimiehiä, tarkkasilmäisiä ja hyviä osumaan – muutenkin kuin jousella ja nuolella. Kun hobitti kumartui poimimaan kiveä, oli viisainta pian pötkiä suojaan, tämän tiesivät hyvin kaikki liian lähelle eksyneet eläimet.

Kaikki hobitit olivat alun perin asuneet maakoloissa – niin he ainakin uskoivat, ja senkaltaisissa asumuksissa he viihtyivät edelleenkin parhaiten; mutta ajan mittaan heidän oli ollut pakko omaksua muita asumismuotoja. Yleensä vain Konnun rikkaimmat ja köyhimmät pitivät Bilbon aikana yllä vanhaa tapaa. Kaikkein köyhimmät asuivat edelleen aivan alkeellisissa koloissa, tuskin kuoppaa kummemmissa, joissa oli vain yksi ikkuna tai ei sitäkään, vauraimmat puolestaan rakennuttivat ylellisempiä muunnelmia vanhan ajan yksinkertaisista asumuksista. Mutta kaikkiin paikkoihin ei ollut hyvä kaivaa tällaisia suuria ja monihaaraisia tunneleita (tai kuten he itse niitä kutsuivat, *smialeita*). Tasangoilla ja alamailla alkoivat hobitit lisäännyttyään rakentaa maan päälle. Jopa mäkiseuduilla ja vanhoissa kylissä kuten Hobittilassa ja Tukinturussa tai Konnun pääkaupungissa Järin Möyremässä Valkovaaroilla oli jo monia kivestä, tiilestä tai puusta rakennettuja taloja. Erityisesti niitä suosivat myllärit, sepät, köydenpunojat, kärryntekijät ja sen sellaiset; vielä koloissa asuessaankin hobiteilla oli jo ollut tapana rakentaa vajoja ja verstaita.

Rankkivuon alajuoksun Nevan asukkaiden sanotaan aloittaneen maatalojen ja aittojen rakentamisen. Tuon alueen, Itäneljännyksen, asukkaat olivat melko isoja ja tukevajalkaisia ja he käyttivät kurailmalla kääpiönsaappaita. Mutta heissä virtasi tunnetusti paljon väkevien verta, mikä näkyi siitäkin että monille kasvoi untuvaa leukaan. Karvajaloilla ja helokeseillä ei ollut tietoakaan parrasta. Nevan, samoin kuin Vuon itäpuolella olevan Bukinmaan asukkaat, jotka olivat samaa juurta, olivat enimmäkseen muuttaneet Kontuun myöhemmin etelästä, ja he käyttivät edelleen monia outoja nimiä ja vieraita sanoja, joita ei tavattu muualla Konnussa.

On todennäköistä että rakennustaito, samoin kuin niin monet muut taidot, olivat *dúnedainin* perua, mutta hobitit ovat voineet oppia ne suoraan haltioilta, jotka puolestaan olivat opettaneet ihmisiä heidän nuoruudessaan. Sillä Suuren suvun haltiat eivät olleet vielä hylänneet Keski-Maata, ja heitä asui vielä tuohon aikaan Harmaissa satamissa kaukana lännessä ja kulkukelpoisen matkan päässä Konnusta. Läntisten rajamaiden takana näkyi vielä kolme ikivanhaa haltiatornia Tornikukkuloilla. Ne loistivat kaukana kuun valossa ja korkein seisoi yksinään kauimpana vihreällä kummulla. Länsineljännyksen hobitit sanoivat, että tuon tornin huipusta näkisi Meren, mutta yhdenkään hobitin ei tiedetä kiivenneen sinne. Hyvin harvat hobitit olivat koskaan nähneet Merta tai purjehtineet sen aalloilla ja vielä harvemmat olivat palanneet siitä kertomaan. Useimmat hobitit suhtautuivat jopa jokiin ja pieniin veneisiin syvän epäluuloisesti ja harvat osasivat uida. Ja kun Konnun vuodet vierivät, he puhuivat yhä vähemmän haltioiden kanssa ja alkoivat pelätä heitä ja suhtautuivat epäluuloisesti niihin, jotka olivat heidän kanssaan tekemisissä; sana Meri muuttui pelottavaksi heidän korvissaan ja siitä tuli kuoleman vertauskuva ja he käänsivät katseensa pois läntisiltä kukkuloilta.

Oli rakentamisen taito sitten kotoisin haltioilta tai ihmisiltä, hobitit käyttivät sitä omalla tyylillään. Tornit eivät olleet heidän alaansa. Hobittitalot olivat yleensä matalia, pitkiä ja mukavia. Vanhin talotyyppi oli lähinnä *smialien* maanpäällinen jäljitelmä: oljilla, kuivalla ruoholla tai turpeilla katettu ja hieman kuperaseinäinen. Tämä vaihe kuului kuitenkin Konnun varhaisaikoihin ja hobittien rakennustyyli oli jo paljon aikaisemmin muuttunut, sitä oli paranneltu kääpiöiltä opituin tai itse keksityin keinoin. Taipumus pyöreisiin ikkunoihin ja jopa oviin oli tärkein jäljelle jäänyt hobittiarkkitehtuurin erikoisuus.

Konnun hobittien talot ja kolot olivat usein isoja ja niissä asui suuria perheitä. (Bilbo ja Frodo Reppuli olivat poikamiehiä ja siksi hyvin poikkeuksellisia, kuten he olivat monissa muissakin suhteissa; he olivat esimerkiksi haltioiden ystäviä.) Joskus monta sukupolvea asui (suhteellisen) rauhassa yhdessä esi-isiltä perityssä monihaaraisessa rakennuksessa, kuten Tukit Suurissa smialeissa ja Rankkibukit Rankkihovissa. Joka tapauksessa hobitit olivat sukutietoisia ja laskivat tarkkaan sukulaisuussuhteensa. He laativat suuria ja perinpohjaisia sukupuita, joissa oli lukemattomia haaroja. Kun joutuu tekemisiin hobittien kanssa, on tärkeätä muistaa kuka on sukua kellekin ja kuinka läheistä. Tässä kirjassa olisi mahdotonta esittää sukupuuta edes tärkeimpien sukujen tärkeimmistä jäsenistä näiden kertomusten tapahtuma-aikaan. Länsikairan Punaisen kirjan lopussa olevat sukupuut muodostavat jo sinänsä pienen kirjan, ja kaikkien muiden paitsi hobittien mielestä ne olisivat varmasti erinomaisen ikävystyttäviä. Hobitteja tuollaiset asiat viehättivät sikäli kuin ne olivat tarkkoja: he pitivät siitä että kirjat olivat täynnä asioita, jotka he jo tiesivät, selvästi ja mutkattomasti esitettyinä, ilman mitään ristiriitaisuuksia.

2

Piippukessusta

Entisaikojen hobiteista on mainittava vielä yksi seikka, yllättävä tapa: he imivät tai hengittivät sisäänsä savi- tai puupiippujen läpi erään kasvin palavien lehtien savua. Kasvia he kutsuivat piippukessuksi tai pehkuksi ja se lienee *Nicotianan*

alalaji. Tämän merkillisen tavan alkulähteet ovat melkoisen hämärän peitossa. Kaiken mitä sen menneisyydestä voitiin saada selville kokosi yhteen Meriadoc Rankkibuk (myöhemmin Bukinmaan herra), ja koska hänellä ja Eteläneljännyksen tupakalla on osansa seuraavassa kertomuksessa, voinemme lainata hänen huomioitaan *Konnun kasvitiedon* esipuheesta.

Hän sanoo: »Tämä on ainoa taito jota voimme varmasti väittää omaksi keksinnöksemme. Tiedossa ei ole milloin hobitit alkoivat polttaa, kaikissa taruissa ja kronikoissa sitä pidetään itsestään selvänä. Konnun asukkaat polttivat kauan kaikenlaisia kasveja, joista jotkin olivat kitkerämpiä ja jotkin makeampia. Mutta kaikki lähteet ovat yhtä mieltä siitä että Tobold Piipari Eteläneljännyksen Pitkänpohjasta ensimmäisenä kasvatti puutarhassaan oikeaa piippukessua Isengrim II:n aikana, vuoden 1070 tienoilla konnunlaskua. Paras kotona kasvatettu tulee edelleen noilta seuduilta, erityisesti ne laadut jotka nykyään tunnetaan nimillä Pitkänpohjan pehku, Vanha Tobo ja Etelän tähti.

Sitä, miten vanha Tobo löysi tämän kasvin, eivät asiakirjat tiedä kertoa, koska hän kieltäytyi kuolemaansa saakka paljastamasta sitä. Hän tiesi paljon kasveista, mutta hän ei ollut mikään matkustelija. On sanottu että hän olisi usein nuoruudessaan käynyt Briissä, mutta sen kauemmaksi Konnusta hän ei varmastikaan koskaan mennyt. Näin on hyvinkin mahdollista, että hän kuuli tästä kasvista Briissä, missä se ainakin nykyään viihtyy hyvin vuoren etelärinteillä. Briin hobitit väittävät olleensa ensimmäisiä piippukessun polttajia. He väittävät tietysti tehneensä kaiken ennen kontulaisia, joita he kutsuvat »siirtolaisiksi»; mutta tässä tapauksessa heidän väitteensä pitää minun käsitykseni mukaan paikkansa. Aivan varmaa on että aidon kessun polttaminen levisi viime vuosisatojen aikana juuri Briistä kääpiöiden keskuuteen, ja samoin sen oppivat muut matkamiehet, kuten samoojat, velhot ja vaeltajat, jotka vielä kulkivat tuon ikivanhan tienristeyksen kautta. Tämän taidon koti ja keskus on siis Briin vanha majatalo *Pomppiva poni*, jota Voivalvatin suku on pitänyt ylimuistoisista ajoista.

Oli miten oli, ne huomiot joita olen tehnyt monilla matkoillani etelään ovat vakuuttaneet minut siitä, että kasvi sinänsä ei ole meidän maankolkkamme yksityistä omaisuutta, vaan se on levinnyt pohjoiseen Anduinin alajuoksulta, jonne sen luullakseni ovat tuoneet Westernessen ihmiset Meren takaa. Sitä kasvaa Gondorissa runsaasti ja siellä kasvit ovat isompia ja komeampia kuin pohjoisessa, missä se ei kasva villinä ja viihtyy vain lämpimissä suojaisissa paikoissa kuten Pitkänpohjassa. Gondorin ihmiset kutsuvat sitä nimellä *makea galenas* ja arvostavat sitä ainoastaan sen kukkien tuoksun vuoksi. Tuosta maasta sen on täytynyt kulkeutua Vihertietä pitkin Elendilin saapumisen ja meidän päiviemme välisinä pitkinä vuosisatoina. Mutta jopa Gondorin *dúnedain* suovat meille yhden kunnian: hobitit panivat sen piippuun ennen muita. Eivät edes velhot tulleet ajatelleeksi sitä ennen meitä. Vaikka eräs tuntemani velho kyllä oppi tuon taidon aikoja sitten ja tuli siinä yhtä eteväksi kuin muissakin asioissa joihin hän ryhtyi.»

3
Miten Kontu oli järjestetty

Kontu oli jaettu neljään osaan, edellä jo mainittuihin Pohjois-, Etelä-, Itä- ja Länsineljännykseen, ja nämä oli edelleen jaettu piirikuntiin, joilla vieläkin oli

samat nimet kuin eräillä johtavilla suvuilla, vaikka tämän tarinan tapahtuma-aikaan näitä sukunimiä tavattiin myös niiden omien piirikuntien ulkopuolella. Lähes kaikki Tukit asuivat edelleen Tukinmaassa, mutta näin ei ollut eräiden muiden sukujen laita, kuten Reppulien ja Boffinien. Neljännyksien ulkopuolelle jäivät itäiset ja läntiset rajamaat: Bukinmaa (s. 86) sekä Länsikaira, joka liitettiin Kontuun 1452 kl.

Tuohon aikaan Konnussa oli tuskin minkäänlaista »hallintoa». Suvut hoitivat enimmäkseen omat asiansa. Ravinnon kasvattaminen ja sen syöminen vei suurimman osan asukkaiden ajasta. Muissa asioissa he olivat yleensä suurpiirteisiä, eivät ahneita vaan kohtuullisia ja tyytyväisiä, niin että maatilat, verstaat ja pienet liikkeet pyrkivät pysymään samanlaisina sukupolvesta toiseen.

Muinainen perimätieto korkeasta kuninkaasta tietysti säilyi. Hänen piti asuman Fornostissa eli Pohjanlinnassa, kuten sitä kutsuttiin, kaukana Konnun pohjoispuolella. Mutta kuningasta ei ollut ollut lähes tuhanteen vuoteen ja kuninkaiden Pohjanlinnan rauniotkin olivat nurmettuneet. Silti hobitit yhä sanoivat villeistä kansoista ja ilkeistä otuksista (kuten peikoista), että nämä eivät olleet kuulleet kuninkaasta. He kirjasivat muinaisen kuninkaan nimiin kaikki tärkeimmät lakinsa ja yleensä noudattivat niitä vapaasta tahdostaan, koska Säännöt olivat (kuten he sanoivat) sekä ikiaikaisia että oikeita.

On totta että Tukin suku oli pitkään ollut hallitsevassa asemassa; sillä *thainin* virka oli siirtynyt (Ikäbukeilta) heille muutamia vuosisatoja aiemmin ja Tukien päämies oli siitä lähtien kantanut tuota arvonimeä. *Thain* oli Konnunpäivien johtaja ja Konnunkatselmuksen sekä hobittiväen kapteeni, mutta koska katselmus ja päivät kutsuttiin koolle vain hätätilanteissa, joita ei enää sattunut, *thainin* virka oli nyt vain nimellinen kunnia. Tukin suku sai edelleen osakseen erityistä arvonantoa, sillä se pysyi suurena ja erinomaisen varakkaana, ja siitä nousi yleensä joka sukupolvessa voimakkaita persoonallisuuksia, joilla oli omituisia tapoja ja jopa seikkailumieltä. Jälkimmäistä ominaisuutta nykyään kuitenkin pikemminkin siedettiin (vauraissa hobiteissa) kuin suvaittiin. Vanha tapa kutsua suvun päämiestä arvonimellä *tuk* säilyi ja hänen nimeensä lisättiin mikäli tarpeellista järjestysluku, esimerkiksi Isengrim II.

Tuohon aikaan Konnun ainoa varsinainen virkamies oli Järin Möyremän (tai Konnun) pormestari, joka valittiin joka seitsemäs vuosi Valkovaarojen vapaamarkkinoilla *lithin* eli keskikesän aikaan. Pormestarina hänen lähes ainoa velvollisuutensa oli toimia isäntänä päivällisillä Konnun juhlapäivinä, joita sattui melko tiheään. Mutta pormestarinvirkaan oli yhdistetty myös postimestarin ja pääkonnavahdin virat, niin että hän hoiti sekä lähettipalvelua että vartiotointa. Nämä kaksi olivat Konnun ainoat julkiset virat; lähettejä oli paljon enemmän kuin konnavahteja ja he olivat huomattavasti kiireisempiä. Kaikki hobitit eivät suinkaan olleet kirjoitustaitoisia, mutta ne, jotka olivat, kirjoittivat alinomaa ystävilleen (sekä valikoiden myös sukulaisilleen), jotka asuivat kauempana kuin yhden iltapäivän kävelymatkan päässä.

Hobitit kutsuivat poliisejaan tai niiden lähintä vastinetta konnavahdeiksi. Näillä ei tietenkään ollut univormua (sellaiset olivat täysin tuntemattomia) vaan ainoastaan sulka lakissaan. He olivat pikemminkin aitojen vartijoita kuin poliiseja ja keskittyivät enemmän eläinten kuin kansalaisten harharetkiin. Koko Konnussa teki tätä työtä kaiken kaikkiaan kaksitoista hobittia, kolme kussakin neljännyksessä. Hieman isompi joukko, joka vaihteli tarpeen mukaan, piti huolta

rajoista ja katsoi etteivät minkäänmoiset ulkolaiset, isot eivätkä pienet, päässeet aiheuttamaan harmia.

Tämän tarinan alkamisen aikoihin oli rajamiehiä, kuten heitä kutsuttiin, huomattavasti lisätty. Monet olivat valittaneet, että rajan tuntumassa ja jopa sen sisäpuolella hiiviskeli kaikenkarvaisia outoja otuksia, mikä oli ensimmäinen merkki siitä, että kaikki ei ollut niin kuin piti olla ja niin kuin aina oli ollut, paitsi joskus vanhoissa taruissa ja kertomuksissa. Harvat ymmärsivät tätä ennettä, eikä edes Bilbolla ollut aavistustakaan mitä se tiesi. Kuusikymmentä vuotta oli kulunut siitä, kun hän oli lähtenyt ikimuistoiselle matkalleen, ja hän oli vanha jopa hobitiksi, joista vain noin puolet saavutti sadan vuoden iän, mutta suuri osa hänen tuomistaan rikkauksista näytti olevan jäljellä. Kuinka suuri, sitä hän ei paljastanut kenellekään, ei edes rakkaimmalle veljenpojalleen Frodolle. Ja hän piti löytämänsä sormuksen edelleen salassa.

4
Miten sormus löytyi

Kuten kirjassa *Hobitti* kerrotaan, eräänä päivänä suuri velho Gandalf Harmaa ilmestyi Bilbon ovelle ja hänen kanssaan kolmetoista kääpiötä – kukapa muu kuin itse Thorin Tammikilpi, kuninkaitten jälkeläinen, ja hänen kaksitoista maanpaossa elävää kumppaniaan. Näiden kanssa Bilbo, omaksi pysyväksi hämmästyksekseen, lähti matkaan eräänä huhtikuun aamuna Konnun vuonna 1341 etsimään suurta aarretta, kääpiöiden Vuorenalaisten kuninkaiden kalleuksia, kaukaa idästä Laakson Ereborin alta. Retki onnistui ja lohikäärme, joka aarretta vartioi, tuhottiin. Mutta vaikka ennen lopullista voittoa käytiin Viiden armeijan taistelu ja Thorin sai surmansa, asia olisi tuskin vaikuttanut myöhempiin tapahtumiin tai ansainnut muuta kuin maininnan kolmannen ajan historiassa, ellei matkalla olisi tapahtunut pientä »sattumusta». Korkealla Sumuvuorilla eräässä solassa matkalla Erämaahan seurueen kimppuun hyökkäsi lauma örkkejä, ja kävi niin, että Bilbo eksyi vähäksi aikaa synkkiin örkkikaivoksiin vuoren sisään. Hänen haparoidessaan turhaan pimeässä hänen kätensä osui jonkin tunnelin lattialla sormukseen. Hän pani sen taskuunsa. Se tuntui silloin pelkältä sattumalta.

Pyrkiessään ulos Bilbo ajautui yhä syvemmälle vuoren uumeniin, kunnes ei päässyt enää pitemmälle. Tunnelin päässä levittäytyi kylmä järvi, johon mikään valo ei ulottunut, ja kiviluodolla veden keskellä asui Klonkku. Se oli vastenmielinen pieni otus: se meloi pientä venettä isoilla litteillä jaloillaan ja tähyili veteen kelmein hohtavin silmin, pyydysti sokeita kaloja pitkillä sormillaan ja söi ne raakana. Se söi minkä tahansa elävän otuksen lihaa, jopa örkin, jos pystyi pyydystämään ja kuristamaan sellaisen ilman taistelua. Sillä oli salainen kalleus, jonka se oli saanut haltuunsa aikoja sitten, asuessaan vielä valossa: kultainen sormus, joka teki käyttäjänsä näkymättömäksi. Tätä yhtä se rakasti, »Aarrettaan», ja puhui sormukselle, silloinkin kun esine ei ollut mukana. Klonkku piti sormusta turvassa ja piilossa luodon kolossa paitsi milloin oli metsästämässä tai vakoilemassa örkkejä kaivoksissa.

Ehkä se olisi hyökännyt Bilbon kimppuun heti, jos sillä olisi ollut sormus mukanaan kun he tapasivat, mutta sillä ei ollut, ja hobitilla oli kädessään haltiaveitsi, joka kävi hänelle miekasta. Niinpä Klonkku voittaakseen aikaa haastoi Bilbon arvoituskilpaan: jos se onnistuisi kysymään arvoituksen, johon Bilbo ei

pystyisi vastaamaan, se tappaisi ja söisi Bilbon, mutta jos Bilbo voittaisi, se noudattaisi Bilbon pyyntöä ja johtaisi tämän ulos tunneleista.

Koska Bilbo oli toivottomasti eksynyt pimeyteen eikä voinut lähteä eteeneikä taaksepäin, hän otti haasteen vastaan, ja he kysyivät toisiltaan monia arvoituksia. Lopulta Bilbo voitti, pikemmin hyvää onneaan (niin kuin näytti) kuin älykkyyttään, hän näet huudahti lopulta kysymysvuoronsa ahdistamana samalla kun hänen kätensä osui jo unohtuneeseen löytösormukseen: *Mitä minulla on taskussani?* Tähän Klonkku ei pystynyt vastaamaan, vaikka vaati kolme yritystä.

Asiantuntijat ovat tosin erimielisiä siitä, oliko viimeinen kysymys pelkkä »kysymys» eikä »arvoitus» kilvan tiukkojen sääntöjen merkityksessä, mutta he yhtyvät kaikki siihen käsitykseen, että kun Klonkku hyväksyi kysymyksen ja yritti vastata, sen sopimus sitoi sitä. Ja Bilbo painosti sitä pitämään sanansa, sillä hänen päähänsä pälkähti, että moinen liukas otus voisi hyvinkin paljastua kaksinaamaiseksi, siitä huolimatta että tällaisia lupauksia pidettiin pyhinä ja vanhastaan kaikki paitsi katalimmat pelkäsivät rikkoa niitä. Mutta yksinäisten pimeyden vuosien jälkeen Klonkun sydän oli musta ja siinä asui petollisuus. Se luikahti tiehensä ja palasi saarelleen, josta Bilbo ei tiennyt mitään ja joka oli aivan lähellä tummassa vedessä. Sieltä Klonkku uskoi löytävänsä sormuksen. Se oli nyt nälkäinen ja vihainen, ja kunhan sillä olisi »Aarteensa» se ei pelkäisi enää minkäänlaisia aseita.

Mutta sormus ei ollut luodolla; se oli kadonnut, poissa. Klonkun kirkuna sai Bilbon värisemään, vaikka hän ei vielä ymmärtänytkään mitä oli tapahtunut. Klonkku oli lopulta arvannut, mutta liian myöhään. *Mitä sillä on tassskusssaan!* se huusi. Sen silmissä paloi vihreä liekki, kun se ryntäsi takaisin murhaamaan hobittia ja ottamaan »Aarteensa» takaisin. Viime hetkellä Bilbo käsitti vaaran ja pakeni sokeasti käytävää pitkin järveltä poispäin; ja taas kerran hänen onnensa pelasti hänet. Juostessaan hän työnsi kätensä taskuun ja sormus sujahti hänen sormeensa. Niin kävi että Klonkku ohitti hänet näkemättä häntä ja lähti käytävän aukon suulle vahtimaan, ettei »varas» pääsisi pakoon. Bilbo seurasi sitä varovasti, kun se kulki eteenpäin kiroten ja puhuen itsekseen »Aarteestaan». Näistä puheista Bilbo viimein äkkäsi totuuden ja se sytytti häneen toivon pimeyden keskellä: hän oli itse löytänyt tuon ihmeellisen sormuksen ja sen myötä mahdollisuuden paeta örkkien ja Klonkun kynsistä.

Lopulta he tulivat pysähdyspaikalle ennen näkymätöntä aukkoa, joka johti kaivosten alemmalle portille vuorten itäpuolelle. Siihen Klonkku kyyristyi puolustusasemiin nuuskien ja kuulostellen. Bilbo joutui kiusaukseen surmata se miekallaan. Mutta sääli pysäytti hänet, ja vaikka hän piti sormuksen, johon hänen ainoa toivonsa perustui, hän ei halunnut käyttää sitä tappaakseen tuon heikommassa asemassa olevan kurjan olennon. Lopulta hän kokosi rohkeutensa, hyppäsi pimeässä Klonkun yli ja pakeni käytävää pitkin vihollisensa vihan- ja epätoivonhuutojen takaa-ajamana: *Varas, varass! Reppuli! Me vihataan ssitä ikuisesti!*

On varsin mielenkiintoista että tämä ei ollut se tarina, jonka Bilbo aluksi kumppaneilleen kertoi. Heille hän väitti että Klonkku oli luvannut antaa hänelle *lahjan,* jos hän voittaisi; mutta kun Klonkku meni etsimään sitä luodoltaan, se huomasi aarteensa kadonneen. Se oli ollut taikasormus, jonka Klonkku oli saanut syntymäpäivälahjaksi aikoja sitten. Bilbo arvasi löytäneensä juuri tämän

sormuksen ja koska hän oli voittanut kilvan se kuului jo hänelle. Mutta hän oli tukalassa tilanteessa eikä sanonut mitään Klonkulle, vaan antoi tämän näyttää hänelle ulospääsytien ikään kuin palkaksi lahjan sijaan. Tämän kertomuksen Bilbo esittää muistelmissaan eikä hän ilmeisesti koskaan muuttanut sitä itse, ei edes Elrondin neuvonpidon jälkeen. Todennäköisesti se esiintyi sellaisena alkuperäisessä Punaisessa kirjassa, samoin kuin useissa kopioissa ja lyhennelmissä. Mutta useat kopiot kertovat myös todellisen tarinan (vaihtoehtona) ja perustuvat epäilemättä Frodon tai Samvaisin muistiinpanoihin; kumpikin heistä oli saanut kuulla totuuden, mutta he eivät näytä mielellään poistaneen mitään, mitä vanha hobitti oli itse kirjoittanut.

Gandalf ei kuitenkaan uskonut Bilbon ensimmäistä tarinaa alkuunkaan ja oli jatkuvasti hyvin utelias sormuksesta. Vähitellen hän sai todelliset tapahtumat puristetuksi Bilbosta pitkällisillä kyselyillä, jotka rasittivat jonkin aikaa heidän ystävyyttään, mutta velho tuntui pitävän totuutta tärkeänä. Vaikka hän ei sanonut sitä Bilbolle, hän piti myös tärkeänä ja huolestuttavana sitä, että tämä kunnon hobitti ei ollut heti kärkeen kertonut totuutta, mikä oli täysin vastoin hänen tapojaan. Joka tapauksessa ajatus »lahjasta» ei ollut pelkkä hobittimainen päähänpisto. Bilbo tunnusti, että hän keksi sen kuulemistaan Klonkun puheista, sillä Klonkku tosiaan kutsui sormusta »syntymäpäivälahjaksi» monta kertaa. Gandalf piti sitäkin outona ja epäilyttävänä, mutta hän ei saanut selville totuutta tästä asiasta moneen vuoteen, kuten tästä kirjasta käy ilmi.

Bilbon myöhemmistä seikkailuista ei ole tarpeen sanoa tässä paljonkaan. Sormuksen avulla hän pääsi örkkivartijoita pakoon portilla ja liittyi seuralaisiinsa. Hän käytti sormusta monta kertaa retkensä aikana, enimmäkseen auttaakseen ystäviään, mutta hän piti sen salassa heiltä niin kauan kuin mahdollista. Palattuaan kotiin hän ei puhunut siitä kenellekään paitsi Gandalfille ja Frodolle, eikä kukaan koko Konnussa tiennyt sen olemassaolosta – tai niin hän luuli. Vain Frodolle hän näytti matkaansa käsittelevää kertomusta, jota hän kirjoitti.

Miekkansa Piikin Bilbo ripusti takan yläpuolelle ja ihmeellisen panssaripaitansa, joka oli kääpiöiden lahja lohikäärmeen aarteesta, hän lainasi museolle, toisin sanoen Järin Möyremän Mathomtalolle. Mutta vanhaa viittaa ja kaapua, joita hän oli käyttänyt retkillään, hän säilytti lipastonlaatikossa Repunpäässä; ja ohuen ketjun varmistamaa sormusta hän piti yhä taskussaan.

Hän palasi kotiinsa Repunpäähän kesäkuun 22. päivänä viidenkymmenenyhden vanhana (1342 kl.), eikä Konnussa tapahtunut mitään erikoista ennen kuin herra Reppuli aloitti sadannenyhdennentoista syntymäpäivänsä juhlavalmistelut (1401 kl.). Tarinamme alkaa siitä.

HUOMAUTUS KONNUN ASIAKIRJOISTA

Hobittien osuus niissä suurissa tapahtumissa kolmannen ajan lopussa, jotka johtivat Konnun liittämiseen jälleen yhdistettyyn Valtakuntaan, viritti heissä entistä laajemman mielenkiinnon omaan historiaansa. Monet siihen asti suullisesti säilyneet tiedot kerättiin ja kirjoitettiin muistiin. Tärkeimmät suvut olivat myös kiinnostuneita koko Valtakunnan asioista ja monet niiden jäsenet tutkivat sen muinaishistoriaa ja tarustoa. Neljännen ajan ensimmäisen vuosisadan loppuun

mennessä Konnussa oli jo useita kirjastoja, joissa säilytettiin monia historiallisia teoksia ja asiakirjoja.

Suurimmat näistä kokoelmista olivat varmaankin Alistorniaisissa, Suurissa smialeissa ja Rankkihovissa. Tämä kertomus kolmannen ajan lopusta perustuu enimmäkseen Länsikairan Punaiseen kirjaan. Tätä Sormusten sotaa käsittelevää tärkeintä lähdeteosta kutsutaan tällä nimellä koska sitä säilytettiin pitkään Alistorniaisissa, jossa Länsikairan vartijat Mesikersat asuivat.* Se oli alun perin Bilbon henkilökohtainen päiväkirja, jonka hän otti mukaansa Rivendelliin. Frodo toi sen ja monia irtolehtiä takaisin Kontuun ja vuosina 1420–21 kl. hän täytti sen sivut lähes kokonaan selostuksellaan käydystä sodasta. Kokonaisuuteen kuului myös kolme punaiseen nahkaan sidottua nidettä, jotka Bilbo oli antanut hänelle jäähyväislahjaksi; näitä neljää säilytettiin todennäköisesti samassa punaisessa kotelossa. Länsikairassa näihin lisättiin viides joka sisälsi kommentaareja, sukuluetteloita ja muuta Saattueen hobittiritareihin liittyvää aineistoa.

Alkuperäinen Punainen kirja ei ole säilynyt, mutta varsinkin sen ensimmäisestä osasta tehtiin useita kopioita mestari Samvaisin lasten jälkeläisten käyttöön. Kaikkein tärkeimmän kopion tarina on kuitenkin toisenlainen. Sitä säilytettiin Suurissa smialeissa, mutta se oli kirjoitettu Gondorissa, todennäköisesti Peregrinin pojanpojan pojan pyynnöstä ja se oli valmistunut 1592 kl. (172 na.). Eteläinen kirjuri liitti siihen seuraavan huomautuksen: Findegil, kuninkaan kirjuri, päätti tämän työn IV 172. Se on kaikissa yksityiskohdissaan tarkka kopio Minas Tirithin Thainin kirjasta. Tuo kirja oli kopio, joka oli tehty kuningas Elessarin pyynnöstä *periannathin* Punaisesta kirjasta ja sen toi kuninkaalle *thain* Peregrin vetäytyessään vanhuuden lepoon Gondoriin IV 64.

Thainin kirja oli siis ensimmäinen kopio, joka Punaisesta kirjasta tehtiin, ja siinä oli paljon sellaista, mikä myöhemmin jätettiin pois tai katosi. Minas Tirithissä siihen lisättiin paljon huomautuksia ja tehtiin paljon korjauksia etenkin haltiakielisiin nimiin, sanoihin ja lainauksiin; siihen lisättiin myös lyhennelmä niistä osista *Aragornin ja Arwenin tarua*, jotka jäävät sodan ulkopuolelle. Kerrotaan että Barahir, käskynhaltija Faramirin pojanpoika, kirjoitti koko tarun vähän kuninkaan poismenon jälkeen. Mutta Findegilin kopion merkitys on ennen kaikkea siinä, että ainoastaan se sisältää kokonaisuudessaan Bilbon *Käännöksiä haltiakielestä*. Osoittautui, että nämä kolme nidettä olivat erittäin oppinut taidonnäyte, jossa Bilbo oli käyttänyt hyväkseen vuosien 1403 ja 1418 välisenä aikana Rivendellistä löytämiään kirjoitettuja ja suullisia lähteitä. Mutta Frodo käytti näitä kirjoja vähän, koska ne käsittelivät enimmäkseen esiaikoja, joten niistä ei tässä sanota sen enempää.

Meriadocista ja Peregrinistä tuli suurten sukujen päämiehiä ja samalla he pitivät yllä yhteyksiään Rohaniin ja Gondoriin; tästä syystä Bukinpurin ja Tukinturun kirjastoissa oli paljon sellaista, mitä Punaisessa kirjassa ei ollut. Rankkihovissa oli monia Eriadoria ja Rohanin historiaa käsitteleviä teoksia. Jotkin näistä olivat Meriadocin itsensä kirjoittamia tai aloittamia, mutta Konnussa hänet tunnetaan parhaiten teoksistaan *Konnun kasvitieto* ja *Ajan laskeminen*, joista jälkimmäisessä hän pohtii Konnun ja Briin kalenterien suhdetta Rivendellin, Gondorin ja Rohanin kalentereihin. Hän kirjoitti myös pienen tutkimuksen *Konnun vanhat nimet ja sanat*, jossa hän kiinnitti erityistä huomiota mahdolliseen sukulaisuuteen

* Katso liite B, annaalit 1451, 1462, 1482, sekä huomautus liitteen C lopussa.

rohirrimin kielen ja sellaisten Konnun sanojen kuin *mathom* ja paikannimien vanhojen ainesten välillä.

Suurten smialien kirjat kiinnostivat kontulaisia vähemmän vaikka olivatkin tärkeämpiä laajemman historian kannalta. Yksikään niistä ei ollut Peregrinin kirjoittama, mutta hän ja hänen seuraajansa keräilivät Gondorin kirjurien laatimia käsikirjoituksia; enimmäkseen ne olivat Elendiliin tai hänen jälkeläisiinsä liittyvien tarujen ja kertomusten kopioita tai lyhennelmiä. Vain täältä Konnusta oli löydettävissä Númenorin historiaa ja Sauronin nousua koskeva laaja aineisto. Todennäköisesti *Vuosien kirja** laadittiin juuri Suurissa smialeissa Meriadocin keräämän aineiston tuella. Siitä huolimatta, että ennen kaikkea toisen ajan mutta muutkin vuosiluvut perustuvat usein otaksumiin, ne ansaitsevat huomiota. On todennäköistä että Meriadoc sai apua ja tietoja Rivendellistä, missä hän kävi useammin kuin kerran. Vaikka Elrond oli jo lähtenyt, hänen poikansa viipyivät siellä pitkään joidenkin suurhaltioiden kanssa. Kerrotaan että Celeborn siirtyi sinne asumaan Galadrielin lähdön jälkeen, mutta siitä päivästä, jona hän suuntasi matkansa kohti Harmaita satamia ei ole tietoa, ja hänen mukanaan poistui viimeinen muistitieto Keski-Maan esiajoista.

* Hyvin suppea tiivistelmä kolmannen ajan loppuun saakka liitteessä B.

SORMUKSEN RITARIT

TARU SORMUSTEN HERRASTA

Ensimmäinen osa

The Fellowship of the Ring

J.R.R. Tolkien

ENSIMMÄINEN KIRJA

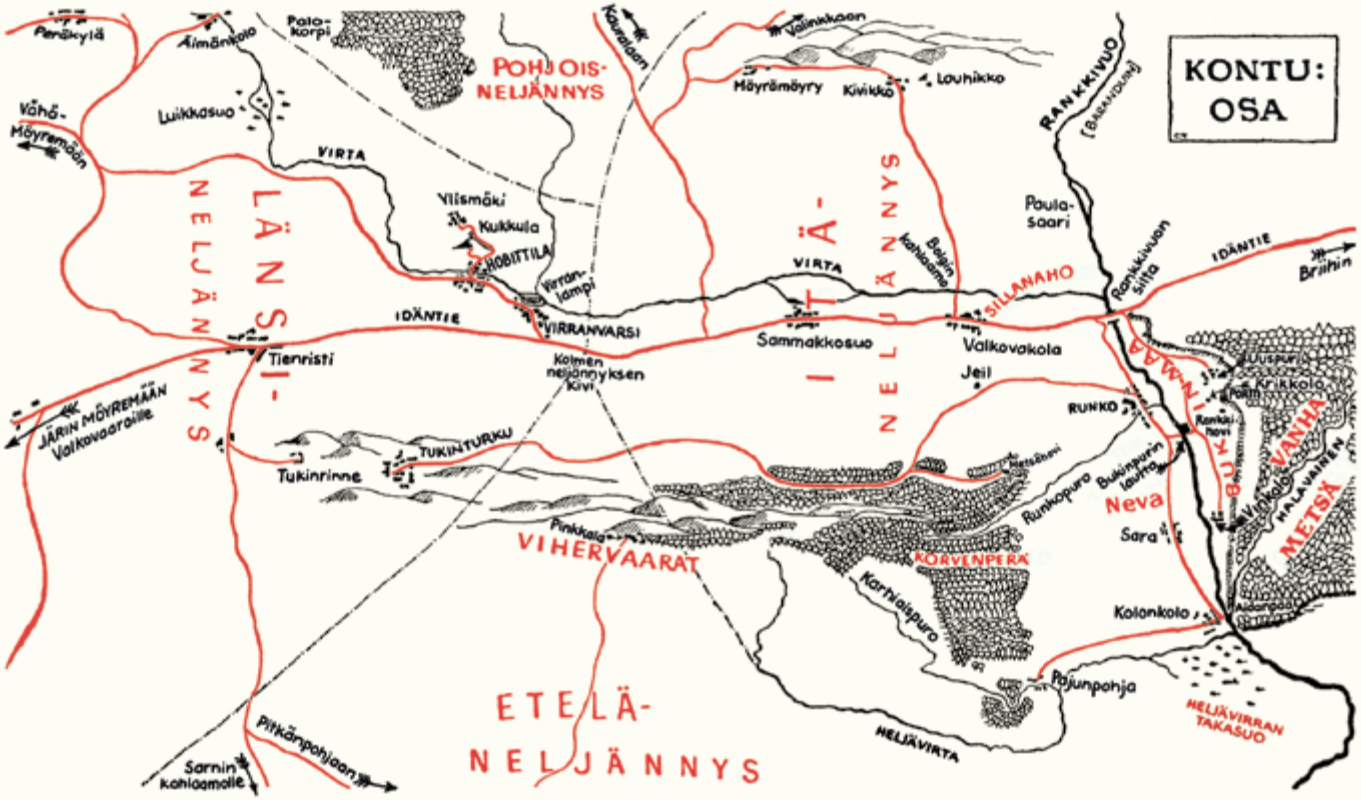
KONTU:
OSA
Peräkylä
Äimänkolo
Palo-
korpi
POHJOIS-
NELJÄNNYS
Kauralaan
Valinkkaan
Mäyrämäyry
Kivikko
Louhikko
RANKKIVUO
(BARANDUN)
Vähä-
Mäyremään
Luikkasuo
VIRTA
LÄNSI-
NELJÄNNYS
Ylismäki
Kukkula
HOBITTILA
Virran-
lampi
VIRRANVARSI
IDÄNTIE
Tienristi
Kolmen
neljännyksen
Kivi
JÄRIN MÖYREMÄÄN
Valkovaaraille
TUKINTURKU
Tukinrinne
Pinkkala
VIHERVAARAT
ETELÄ-
NELJÄNNYS
Pitkänpohjaan
Sarnin
kahlaamolle
ITÄ-
NELJÄNNYS
VIRTA
Sammakkosuo
Boigin
kahlaamo
SILLANAHO
Valkovakola
Jeil
Paula-
saari
Rankkivuon
siltta
IDÄNTIE
Briihin
RUNKO
Metsänovi
Runkopuro
Bukinpurin
lautta
Neva
Sara
KÖRVENPERÄ
Karhiaispuro
Pajunpohja
HELJÄVIRTA
HELJÄVIRRAN
TAKASUO
Kolonkolo
Aidanpaa
BUKINMAA
Uuspuri
Krikkolo
Porin
Rankki-
novi
VANHA
Vinkolo
HALAVAINEN
METSÄ

I

ODOTETTU JUHLA

Kun Repunpään herra Bilbo Reppuli ilmoitti, että hän piakkoin viettäisi yhdettätoistakymmenettäensimmäistä syntymäpäiväänsä suurin ja arvokkain juhlamenoin, alkoi Hobittilassa puhe ja kohu.

Bilbo oli hyvin rikas ja hyvin kummallinen; hän oli ollut Konnun ihmetyksen aiheena kuusikymmentä vuotta, aina merkillisestä katoamisestaan ja odottamattomasta paluustaan lähtien. Rikkaudet, jotka hän oli tuonut tullessaan, olivat muuttuneet tarunhohtoisiksi. Yleisesti uskottiin, huolimatta vanhan kansan vastaväitteistä, että Repunpään Kukkula oli täynnä käytäviä aarteita pullollaan. Ja jollei tämä riittänyt mainetta tuomaan, niin aina sopi kummastella hänen jatkuvaa vireyttään. Aika kului mutta vähän se näytti herra Reppuliin vaikuttavan. Yhdeksänkymmenenyhdeksän ikäisenä hän oli yhä sama kuin viisissäkymmenissä. Kun hän täytti yhdeksänkymmentäyhdeksän, alettiin häntä kutsua *hyvin säilyneeksi*, mutta *muuttumaton* olisi osunut paremmin kohdalleen. Oli niitä, jotka pudistivat päätään ja tuumivat, että tässä oli liiaksi hyvää; tuntuihan epäoikeudenmukaiselta, että jollakulla oli sekä ikuinen nuoruus (kuten näytti) että loppumattomat rikkaudet (kuten väitettiin).

»Maksu siitä on maksettava», he sanoivat. »Se ei ole luonnollista eikä siitä hyvää seuraa!»

Mutta pahaa ei ollut vielä seurannut; ja kun herra Reppuli oli avokätinenkin, useimmat olivat valmiit suomaan anteeksi hänen omituisuutensa ja hyvän onnensa. Sukulaistensa luona (paitsi tietysti Säkinheimo-Reppulien) hän edelleen vieraili kuten asiaan kuului, ja monet köyhiin ja vähäisiin sukuihin kuuluvat hobitit ihailivat häntä yli kaiken. Mutta läheisiä ystäviä hänellä ei ollut, ennen kuin eräät hänen nuoret sukulaisensa alkoivat varttua.

Näistä vanhin ja Bilbolle läheisin oli nuori Frodo Reppuli. Yhdeksänkymmenenyhdeksän ikäisenä Bilbo otti hänet perijäkseen ja toi asumaan Repunpäähän ja murskasi näin lopullisesti Säkinheimo-Reppulien haaveet. Bilbolla ja Frodolla sattui olemaan sama syntymäpäivä, syyskuun kahdeskymmenestoinen. »Frodoseni, sinun on parasta tulla tänne asumaan», sanoi Bilbo eräänä päivänä, »sitten

voimme pitää syntymäpäiväjuhlamme mukavasti yhdessä.» Frodo oli noihin aikoihin kolmannellakymmenellään, hobittien vastuuttomassa iässä lapsuuden ja täysi-ikäisyyden välillä; täysi-ikäisiksi he tulivat kolmenneljättä iässä.

Kaksitoista vuotta kului. Joka vuosi Reppulit olivat pitäneet Repunpäässä vauhdikkaat yhteiset syntymäpäiväkutsut, mutta nyt uskottiin, että tänä syksynä oli tekeillä jotakin aivan poikkeuksellista. Bilbo täyttäisi *yksitoistakymmentäyksi,* 111, vuotta, jännittävä luku ja kunnioitettava ikä hobitille (itse Vanha Tuk ei ollut ylittänyt sataakolmeakymmentä), ja Frodo täyttäisi *kolmekymmentäkolme*, 33, mikä oli tärkeä luku sillä hän tulisi nyt täysi-ikäiseksi.

Puhetta riitti Hobittilassa ja Virranvarressa ja huhu tulevasta juhlasta kiiri yli Konnun. Herra Reppulista ja hänen menneisyydestään tuli jälleen kerran puheenaihe ja vanhempi väki sai äkkiä huomata, että heidän jutuilleen riitti taas kuulijoita.

Kellään ei ollut niin ahnetta kuulijakuntaa kuin vanhalla Ham Gamgilla, jota yleisesti Ukoksi kutsuttiin. Hän tarinoi Virranvarren tien pienessä majatalossa *Muratissa*, ja tiesi mitä puhui, kun oli hoitanut Repunpään puutarhaa neljäkymmentä vuotta ja ollut vanhan Kolon apulaisena samassa työssä sitä ennen. Nyt kun hän oli käynyt vanhaksi ja kankeaksi, hoiti työtä yleensä nuorin hänen pojistaan, Sam Gamgi. Sekä isä että poika olivat kovasti hyvissä väleissä Bilbon ja Frodon kanssa. He asuivatkin Kukkulalla, Repunreuna 3:ssa heti Repunpään alapuolella.

»Kovasti mukava ja hyväpuheinen herrashobitti se Bilbo-herra on, niin kuin minä olen aina sanonut», julisti Ukko. Ja se piti paikkansa, sillä Bilbo oli hänelle aina hyvin kohtelias ja kutsui häntä mestari Hamfastiksi ja kysyi häneltä alinomaa neuvoa vihannesten kasvattamisessa – juurikasasioissa, etenkin perunoihin liittyvissä, seudun väki (hän itse mukaan lukien) pitikin häntä parhaana asiantuntijana.

»Mutta miten on laita sen Frodon, joka asuu hänen kanssaan?» kysyi Virranvarren vanha Rutimo. »Hänen nimensä on Reppuli, mutta kertovat että hän olisi enemmän kuin puoliksi Rankkibuk. Minua kyllä ihmetyttää, että kukaan Hobittilan Reppuli lähtee vaimonhakuun Bukinmaahan, kun hobitit ovat siellä niin omituisia.»

»Eikä se mikään ihme olekaan että ovat omituisia», pisti väliin Äijä Kaksjalka (Ukon naapuri), »kun asuvat Rankkivuon väärällä puolella ihan Vanhan metsän kyljessä. Se on synkkä ja paha paikka, mikäli puoliinkaan jutuista on uskomista.»

»Totta puhut!» sanoi Ukko. »Vaikka eivät Bukinmaan Rankkibukit Vanhan metsän sisällä asu. Mutta jotenkin kummaa joukkoa ne ovat. Pelaavat veneillä sillä isolla joella – eikä semmonen ole luonnollista. Ei ihme että siitä seurasi ikävyyksiä, sen minä sanon. Mutta oli miten oli, niin Frodo se on niin mukava nuori hobitti kuin toivoa saattaa. Tulee paljon Bilbo-herraan, muutenkin kuin ulkonäöltään. Olihan hänen isänsä kuitenkin Reppuli. Herra Drogo Reppuli oli mukava kunniallinen hobitti, eikä hänestä ollut paljoa sanottavaa ennen kuin meni ja hukkui.»

»Hukkui?» kuului monesta suusta. Olivathan he toki kuulleet tämän ja hurjempiakin huhuja, mutta hobitit rakastivat sukutarinoita ja olivat valmiita kuulemaan jutun uudestaan.

»Niin sanovat», Ukko jatkoi. »Kas kun Drogo-herra nai Esikko Rankkibuk -ressukan. Tyttö oli meidän Bilbo-herran serkku äidin puolelta (tytön äiti oli

nuorin Vanhan Tukin tyttäristä) ja Drogo-herra oli hänen pikkuserkkunsa. Niin että Frodo-herra on hänelle sekä serkku että pikkuserkku, sekä ylenevässä että alenevassa polvessa, niin kuin sitä sanotaan, jos pysytte perässä. Ja Drogo oli vierailemassa appensa, vanhan herra Gorbadocin, luona Rankkihovissa kuten niin usein avioliiton solmittuaan (hyvä ruoka oli Drogon heikkous eikä vanhan Gorbadocin pöydässä totisesti ollut puutetta). Hän meni *soutelemaan* Rankkivuolle, ja hän ja hänen vaimonsa hukkuivat ja Frodo-parka oli vielä aivan pieni.»

»Minä olen kuullut, että he menivät joelle kuutamolla päivällisen jälkeen », sanoi vanha Rutimo, »ja että vene upposi Drogon painosta.»

»Ja *minä* olen kuullut, että Esikko työnsi Drogon yli laidan ja Drogo veti hänet perässään syvyyteen», sanoi Hiesuli, Hobittilan mylläri.

»Sinun ei ole pakko kuunnella kaikkea mitä sinulle kerrotaan», Ukko sanoi. Hän ei erityisesti pitänyt mylläristä. »Ei ole mitään syytä ruveta puhumaan työntämisestä ja vetämisestä. Veneet on tarpeeksi konstikkaita vaikka istuisi hiljaa paikallaan eikä etsimällä etsisi hankaluuksia. Joka tapauksessa sinne se Frodo jäi orpona ja turvattomana näiden omituisten bukinmaalaisten hoiviin ja kasvoi Rankkihovissa. Kerrotaan että se se olikin melkoinen sokkelo asumukseksi. Siellä oleskeli aina vähintään parisataa vanhan herra Gorbadocin sukulaista. Ikinä ei Bilbo-herra ole tehnyt kauniimmin kuin tuodessaan pojan takaisin kunnon hobittien pariin.

Mutta noille Säkinheimo-Reppuleille se taisi olla aika paukku. Ne luulivat saavansa Repunpään silloin kun Bilbo lähti ja häntä luultiin kuolleeksi. Ja sitten hän tulee takaisin ja käskee heidän painua tiehensä, ja elää ja elää eikä näytä vanhenevan päivääkään, siunattu Bilbo-herra! Ja yhtäkkiä hän hankkii itselleen perijän ja laittaa paperitkin kuntoon. Säkinheimo-Reppulit ei taida milloinkaan nähdä Repunpäätä sisäpuolelta – tai niin ainakin sopii toivoa.»

»Sanovat että sinne on ahdettu sievoinen määrä rahaa», sanoi muukalainen, joka oli tullut liikeasioissa Länsineljännykseen Järin Möyremästä. »Koko mäen huippu on kuulemani mukaan kaivettu täyteen tunneleita, joissa on arkuittain kultaa ja hopeaa *ja jalokiviäkin.*»

»Sitten olet kuullut enemmän kuin minä», Ukko vastasi. »Minä en tiedä mitään jalokivistä. Bilbo-herra käyttää rahoja miten haluaa eikä niistä näy olevan puutetta, mutta mistään tunnelien kaivamisesta en ole kuullut. Minä näin kun Bilbo-herra tuli takaisin kuusikymmentä vuotta sitten, kun olin vielä poikanen. Olin vasta päässyt vanhan Kolon oppiin (hän oli minun isäni serkku), mutta hän otti minut Repunpäähän katsomaan, ettei kansa tallaa ja ravaa puutarhassa kun huutokauppa on käynnissä. Ja kesken kaiken tulee Bilbo-herra Kukkulaa ylös mukanaan poni ja muutama valtava pussi ja pari arkkua. Kai niissä oli enimmäkseen rikkauksia, joita hän oli hankkinut vierailla mailla, missä sanovat olevan kultaisia vuoria, mutta ei siinä niin paljon ollut. että olisi voinut tunneleita ruveta täyttämään. Mutta minun Sam-poikani tietää siitä enemmän. Hän kulkee Repunpäässä miten tahtoo. Hän on ihan hulluna kertomuksiin menneistä ajoista ja kuuntelee Bilbo-herran juttuja korvat hörössä. Bilbo-herra on opettanut hänet lukemaankin – huomatkaa, ei missään pahassa tarkoituksessa, ja minä toivon ettei siitä pahaa seuraakaan.

Haltioita ja lohikäärmeitä! minä aina sanon. *Kaalit ja perunat sopivat paremmin meikäläisille. Älä sinä mene sekaantumaan parempiesi puuhiin tai joudut vielä*

sen kokoisiin vaikeuksiin ettet niistä selviä, niin minä sanon hänelle. Ja voin sanoa muillekin», hän lisäsi katsahtaen muukalaiseen ja mylläriin.

Mutta Ukko ei saanut kuulijoitaan vakuuttumaan. Taru Bilbon rikkaudesta oli juurtunut tiukkaan nuoren hobittipolven mieleen.

»Niin, mutta hän onkin varmaan myöhemmin tuonut lisää», väitti mylläri yleisen käsityksen mukaisesti. »Hän on usein poissa kotoa. Ja katsokaa vaan millaista outoa joukkoa hänen luonaan käy: kääpiöitä kulkee siellä öiseen aikaan ja sitten se vanha kuljeksiva silmänkääntäjä Gandalf ja ties ketä. Sano mitä sanot, Ukko, mutta Repunpää on outo paikka ja sen asukkaat vielä oudompia.»

»Ja *sinä* senkun sanot mitä sanot semmoisista asioista mistä et tiedä sen enempää kuin purjehtimisesta, herra Hiesuli», letkautti Ukko, joka tänään piti myllärristä vielä vähemmän kuin tavallisesti. »Jos tuommoinen on outoa, niin täälläpäin taidetaan tarvita enemmänkin outoutta. Aivan näilläkin kulmilla asuu sellaisia, jotka eivät tarjoaisi kolpakkoa ystävälle, vaikka asuisivat kultaseinäisessä kolossa. Mutta Repunpäässä asiat osataan toimittaa niin kuin pitää. Meidän Sam sanoo, että *joka iikka* kutsutaan juhliin, ja siellä on lahjoja, huomatkaa, lahjoja kaikille – ja se on kuulkaa tässä kuussa.»

Tämä kuu oli syyskuu ja niin kaunis, ettei kauniimmasta väliä. Pari päivää myöhemmin levisi huhu (jonka kaikkitietävä Sam lienee aloittanut), että juhlassa olisi ilotulitus – ja kaiken kukkuraksi ilotulitus, jollaista ei ollut nähty Konnussa lähes vuosisataan, sitten Vanhan Tukin kuoleman.

Päivät kuluivat ja suuri päivä lähestyi. Hobittilaan saapui eräänä iltana oudon näköiset kärryt, joihin oli lastattu merkillisiä pakkauksia. Kärryt kitisivät Kukkulaa ylös Repunpäähän. Jännittyneet hobitit kurkistelivat valaistuista ovenraoista. Vaunuja ajoi kummallinen porukka laulaen outoja lauluja. He olivat kääpiöitä ja kaikilla oli pitkä parta ja iso huppu. Muutama jäi Repunpäähän. Syyskuun toisen viikon lopulla tuli keskellä kirkasta päivää Virranvarren kautta Rankkivuon sillalta päin vaunut. Niitä ajoi yksin vanha mies. Hänellä oli korkea suippo sininen hattu ja pitkä harmaa kaapu sekä hopeanvärinen huivi. Hänen partansa oli pitkä ja valkoinen ja tuuheat kulmakarvat törröttivät hatunlierin alta. Vaunujen perässä juoksi pieniä hobittilapsia läpi koko Hobittilan ja Kukkulalle asti. Lastina oli raketteja, kuten he aivan oikein arvasivat. Bilbon ovella vanhus alkoi purkaa kuormaa: siinä oli kaikenkokoisia ja -näköisiä raketteja erilaisissa kääröissä, ja jokaiseen oli leimattu iso punainen G ja haltiariimu .

Se oli tietysti Gandalfin merkki. Vanha mies oli Gandalf Velho, jonka maine Konnussa perustui enimmäkseen siihen, että hän osasi niin taitavasti käsitellä tulta, savua ja valoja. Hänen varsinaiset tehtävänsä olivat sekä vaikeampia että vaarallisempia, mutta siitä eivät kontulaiset mitään tienneet. Heille hän oli vain yksi juhlien vetonauloista. Sen vuoksi hobittilapsetkin olivat olleet niin innoissaan. »G niinkun Gandalf!» he huusivat, ja vanhus hymyili. He tunsivat hänet ulkonäöltä, vaikka hän kävikin Hobittilassa harvoin eikä hän koskaan viipynyt pitkään; mutta kukaan heistä lukuun ottamatta kaikkein iäkkäimpiä vanhuksia ei ollut nähnyt hänen ilotulitusesityksiään – ne olivat tarunhohtoista menneisyyttä.

Kun vanhus oli Bilbon ja parin kääpiön avulla purkanut kuorman, Bilbo antoi lapsille jokusen pennin, mutta katselijoiden pettymykseksi ainuttakaan paukkua tai sähikäistä ei tuntunut olevan tiedossa.

Kukkula: Hobittila Virran tuolla puolen

»Alkakaapa laputtaa!» Gandalf sanoi. »Kyllä niitä vielä riittää kun aika tulee.» Sitten hän hävisi sisään Bilbon kanssa ja ovi sulkeutui. Hobittinuoret tuijottivat ovea vähän aikaa turhaan ja lähtivät sitten varmoina, ettei juhlapäivä ikinä koittaisi.

Repunpäässä Bilbo ja Gandalf istuivat pienessä läntisessä huoneessa, jonka avonaisesta ikkunasta puutarha näkyi. Myöhäinen iltapäivä oli kuulas ja rauhaisa. Auringonkukat ja leijonankidat hehkuivat kultaisina ja punaisina ja köynnöskrassit kiemurtelivat turveseinämillä ja työntyivät sisään pyöreistä ikkunoista.

»Miten kauniilta puutarhasi näyttää!» Gandalf sanoi.

»Minä pidän siitä kovin, ja pidän vanhasta rakkaasta Konnustakin, mutta olen loman tarpeessa», Bilbo sanoi.

»Sinä aiot siis pysyä suunnitelmassasi?»

»Aion. Minä päätin sen jo kuukausia sitten enkä ole muuttanut mieltäni.»

»Hyvä on. Turha siihen on mitään sanoa. Seuraa suunnitelmaasi – koko suunnitelmaa, muista se – minä toivon että se koituu sinun ja meidän kaikkien parhaaksi.»

»Toivotaan niin. Joka tapauksessa aion pitää hauskaa torstaina ja tehdä pikku kepposeni.»

»Kukahan sille nauraa?» sanoi Gandalf pudistaen päätään.

»Sittenpähän nähdään», sanoi Bilbo.

Seuraavana päivänä Kukkulalle ajoi lisää vaunuja ja yhä useampia vaunuja. Murinaa »ulkopaikkakuntien suosimisesta» olisi voinut kuulua, jollei heti samalla viikolla Repunpäästä olisi alkanut sataa kaikenlaisten ruokatavaroiden, tarpeiden ja turhuuksien tilauksia Hobittilaan, Virranvarteen ja kaikkialle lähitienoille. Hobitit alkoivat innostua. He rupesivat tekemään merkintöjä kalentereihinsa ja tähyilemään postinkantajaa kutsun toivossa.

Ennen pitkää kutsut lähtivät: Hobittilan posti tukkeutui ja Virranvarren posti hautautui niihin. Jouduttiin hankkimaan vapaaehtoisia apulaispostinkantajia. Heitä kulki jatkuvana virtana Kukkulaa ylös laukussaan satoja kohteliaita muunnelmia sanoista *Kiitos, tulen mielelläni*.

Repunpään portille ilmaantui kilpi: PÄÄSY KIELLETTY PAITSI JUHLA-ASIOISSA. Nekään, jotka tulivat tai uskottelivat tulevansa juhla-asioissa, pääsivät harvoin sisään. Bilbolla oli kiirettä: hän kirjoitti kutsuja, piti kirjaa vastauksista, paketoi lahjoja ja toimitti eräitä aivan yksityisiä valmisteluja. Gandalfin saapumisesta lähtien hän pysytteli näkymättömissä.

Eräänä aamuna herätessään hobitit saivat huomata, että Bilbon pääoven eteläpuolella avautuva laaja kenttä oli täynnä salkoja ja köysiä telttojen sekä paviljonkien pystyttämistä varten. Penkereeseen oli tehty tielle johtava aukko ja siihen oli rakennettu leveät portaat ja suuri valkoinen portti. Repunreunan, kentän viereisen kujan, kolme hobittiperhettä olivat suunnattoman uteliaita ja kovasti kadehdittuja. Vanha Ukko Gamgi ei enää viitsinyt edes teeskennellä tekevänsä työtä puutarhassaan.

Teltat alkoivat kohota. Yksi paviljonki oli muita isompi, niin iso että kentällä kasvava puu jäi sen sisään ja seisoi mahtavana toisella laidalla, arvopöydän päässä. Sen joka oksalle ripustettiin lyhtyjä. Vielä lupaavammalta tuntui (hobittien mielestä) valtava ulkoilmakeittiö, jota pystytettiin kentän pohjoisnurkkaan.

Kaikista majataloista ja ruokahuoneista virstojen päästä saapui kokkeja täydentämään kääpiöiden ja muiden Repunpäässä asustavien kummajaisten taitoja. Jännitys nousi huippuunsa.

Sitten ilma kääntyi pilviseksi. Tämä tapahtui keskiviikkona, juhlan aattopäivänä. Huoli valtasi mielet. Vihdoin koitti torstai syyskuun kahdeskymmenestoinen. Aurinko nousi, pilvet haihtuivat, liput lehahtivat tuuleen ja ilonpito alkoi.

Bilbo Reppuli kutsui tilaisuutta *juhlaksi*, mutta se oli paremminkin erilaisten huvien sikermä. Lähes kaikki lähistöllä asuvat oli kutsuttu. Jotkut olivat vahingossa unohtuneet, mutta koska he yhtä kaikki saapuivat, sillä ei ollut väliä. Konnun muista osista oli myös kutsuttu monia, ja paikalla oli joitakin vieraita jopa Konnun rajojen ulkopuolelta. Bilbo otti vieraansa (ja kuokkijat) vastaan henkilökohtaisesti uudella valkoisella portilla. Hän antoi lahjoja jokikiselle – myös niille, jotka menivät ulos takakautta ja tulivat sitten takaisin etuportista. Hobitit antavat syntymäpäivänään lahjoja muille. Ne eivät yleensä olleet kovin kalliita eivätkä yhtä ylenpalttisia kuin tässä tilaisuudessa, mutta tapa ei ollut huono. Hobittilassa ja Virranvarressa hyvinkin vuoden jokainen päivä oli jonkun syntymäpäivä, niin että jokaisella oli mahdollisuuksia saada lahja vähintään kerran viikossa. Koskaan he eivät niihin kyllästyneet.

Tällä kertaa lahjat olivat poikkeuksellisen hienoja. Hobittilapset olivat niin innoissaan, että he hetkeksi melkein unohtivat syömisen. Sen veroisia leluja he eivät olleet milloinkaan nähneet. Ne olivat kaikki hyvin kauniita ja joissakin oli varmasti taikaa. Monet olikin tilattu jo vuotta aiemmin; ne olivat kulkeneet koko matkan Vuoresta ja Laaksosta ja olivat aitoa kääpiötekoa.

Kun kaikki vieraat oli toivotettu tervetulleeksi ja jokainen oli päässyt lopulta portin sisäpuolelle, alkoivat laulut, tanssit, soitto, pelit ja ennen kaikkea syönti ja juonti. Juhlaan kuului kolme virallista ateriaa: lounas, tee ja päivällinen (eli illallinen). Mutta lounas ja tee erottuivat lähinnä siten, että noihin aikoihin kaikki vieraat istuivat yhtaikaa syömässä. Muina aikoina vain suurin osa vieraista söi ja joi yhtäjaksoisesti kello yhdentoista välipalasta puoli seitsemään, jolloin ilotulitukset alkoivat.

Ilotulitukset hoiti Gandalf: hän ei ollut ainoastaan tuonut niitä vaan myös suunnitellut ja tehnyt ne; hän myös ampui ilmaan erikoistulitukset, muodostelmat ja raketit. Mutta myös sähikäisiä, kimalaisia, myrskytikkuja, tähdenheittimiä, soihtuja, kääpiönkynttilöitä, haltiansuihkuja, hiidenhaukkuja ja ukkospaukkuja lennätettiin runsain määrin. Ne olivat kerta kaikkiaan upeita. Gandalf tuli iän karttuessa aina vain taitavammaksi.

Jotkut raketit olivat kuin säkenöiviä suloäänisiä lintuja. Toiset olivat vihreitä puita joissa oli tumma savurunko, ja niiden lehdet avautuivat kuin silmänräpäyksellinen kevät ja niiden loistavilta oksilta leijui häkeltyneiden hobittien ylle hehkuvia kukkia, jotka hajosivat suloiseksi tuoksuksi juuri ennen kuin koskettivat heidän ylöskääntyneitä kasvojaan. Oli perhossuihkuja, jotka lensivät kimallellen puihin, oli erivärisiä tulipylväitä, jotka muuttuivat kotkiksi tai purjehtiviksi laivoiksi tai parveksi lentäviä joutsenia, oli punainen ukkosmyrsky ja keltainen sadekuuro, oli hopeisten keihäitten metsä, joka ponnahti ilmaan ulvaisten kuin taisteluvalmis armeija ja putosi Virtaan sihisten kuin sata kuumaa käärmettä. Viimeinen yllätys oli tehty Bilbon kunniaksi. Se sai hobitit säikähtämään niin kuin Gandalf oli tarkoittanutkin. Valot sammuivat. Ilmaan nousi suuri savupilvi. Se asettui vuoren muotoon ja sen laki alkoi hehkua ja syöksi sitten vihreitä

ja purppuraisia liekkejä. Punankultainen lohikäärme lennähti ulos – ei elävän kokoinen mutta hurjasti elävän näköinen; suusta työntyi tulta ja silmät tähysivät alas, kuului kiljahdus ja se viuhahti kolmasti yleisön päiden yli. Kaikki kumartuivat, monet heittäytyivät kasvoilleen maahan. Lohikäärme syöksyi kuin pikajuna, teki kuperkeikan ja puhkesi Virranvarren yläpuolella korviahuumaavasti paukahtaen.

»Illallisen merkki!» Bilbo huusi. Pelko ja kauhu haihtuivat sen sileän tien ja hobitit hyppäsivät pystyyn. Kaikille oli tarjolla suurenmoinen ateria – kaikille paitsi niille, jotka oli kutsuttu erityisille sukulaisten juhlapäivällisille. Ne pidettiin siinä suuressa teltassa jonka sisään puu oli jäänyt. Kutsutut oli rajoitettu kahteentoista tusinaan (tätä lukumäärää hobitit kutsuivat myös krossiksi, joskaan sitä ei sopinut käyttää henkilöistä) ja heidät oli valittu kaikista niistä perheistä, joille Bilbo ja Frodo olivat sukua; sen lisäksi oli kutsuttu muutama ystävä, joka ei ollut sukua laisinkaan (kuten Gandalf). Mukana oli vanhempiensa luvalla monia pikkuhobitteja – hobitit eivät olleet turhan tarkkoja lastensa nukkumaanmenoajasta, varsinkaan silloin kun näille oli luvassa ilmainen ateria. Hobittilasten hoito kysyi melkoisesti ruoanpuolta.

Paikalla oli monia Reppuleita ja Boffineja sekä Tukeja ja Rankkibukeja, useita Tonkeleita (Bilbo Reppulin isoäidin sukulaisia) ja Pönkeleitä (hänen Tuksukuisen isoisänsä kautta) sekä joitakin Onkaloisia, Bolgereita, Piukkapauloja, Mäyrämajoja, Hyväkkäitä, Piipareita ja Jalojalkoja. Jotkut heistä olivat Bilbolle vain hyvin kaukaista sukua. Muutamat asuivat Konnun etäisissä kolkissa ja olivat tuskin koskaan aikaisemmin käyneet Hobittilassa. Säkinheimo-Reppuleita ei ollut unohdettu. Otho ja hänen vaimonsa Lobelia olivat paikalla. He eivät pitäneet Bilbosta ja inhosivat Frodoa, mutta kultamusteella kirjoitettu kutsukortti oli niin upea, että he eivät katsoneet voivansa kieltäytyä. Sitä paitsi heidän serkkunsa Bilbo oli jo vuosien ajan harrastanut herkuttelua ja hänen keittiönsä maine oli korkea.

Kaikki sataneljäkymmentäneljä vierasta odottivat mukavaa juhlaa, vaikka he vähän pelkäsivätkin isännän päivällispuhetta (joka oli väistämätön). Hän varmaan pitkittäisi puhetta jollakin, mitä hän kutsui runoudeksi, ja saatuaan pari lasillista hän saattaisi ruveta viittailemaan älyttömiin seikkailuihin ihmeellisillä retkillään. Vieraat eivät pettyneet. Juhla oli *hyvin* mukava, suorastaan huippuhauska, se oli runsas, yltäkylläinen, vaihteleva ja pitkä. Seuraavalla viikolla ruokatavaroiden kysyntä putosi lähes olemattomiin koko seudulla, mutta koska Bilbon hankinnat olivat tyhjentäneet useimmat kaupat, kellarit ja varastot virstojen säteellä, se ei paljoa haitannut.

Päivällisen jälkeen (kutakuinkin) tuli *puhe*. Useimmat olivat kuitenkin jo suvaitsevalla mielellä, siinä onnellisessa vaiheessa, jota he kutsuivat »kolojen tilkitsemiseksi». He maistelivat lempijuomiaan ja napsivat mieliherkkujaan ja unohtivat kokonaan pelätä. He olivat valmiit kuuntelemaan mitä vain ja hurraamaan jokaisen pisteen kohdalla.

Rakkaat ystäväni, Bilbo aloitti seisomaan nousten. »Kuulkaa! Kuulkaa!» he huusivat ja jatkoivat huutoa kuorossa vastoin omia ohjeitaan. Bilbo poistui paikaltaan ja siirtyi seisomaan tuolille valaistun puun alle. Lyhtyjen valo heijastui hänen säteilevistä kasvoistaan ja kirjaillun silkkiliivin kultaiset napit kimaltelivat. Kaikki saattoivat nähdä hänet seisomassa toinen käsi ilmassa ja toinen housuntaskussa.

Rakkaat Reppulit ja Boffinit, hän taas aloitti, *ja rakkaat Tukit ja Rankkibukit, Tonkelit, Pönkelit ja Onkaloiset, Piiparit, Bolgerit ja Piukkapaulat, Hyväkkäät, Mäyrämajat ja Jalojalkat.* »Jalojalat!» huusi eräs iäkäs hobitti teltan takaosasta. Hänen nimensä oli tietysti Jalojalka, ja ansiosta, hänen jalkansa olivat isot, erityisen karvaiset ja pöydällä kumpainenkin.

Jalojalkat, toisti Bilbo. *Sekä hyvät Säkinheimo-Reppulit, jotka toivotan vihdoin tervetulleiksi takaisin Repunpäähän. Tänään on sadasyhdestoista syntymäpäiväni: täytän tänään yksitoistakymmentäyksi!* »Eläköön! Onnea! Onnea! Paljon onnea!» he huusivat ja takoivat riemuissaan pöytää. Bilbo oli loistava. Tällaisesta he pitivät: lyhyttä ja ytimekästä.

Toivon että viihdytte yhtä hyvin kuin minä. Raivokkaita suosionosoituksia. *Kyllä* (ja *ei*) -huutoja. Trumpettien ja torvien, pillien ja huilujen ja muiden soittopelien ääntä. Paikalla oli kuten sanottu monia pikkuhobitteja. Satoja musikaalisia paukkuja oli pamautettu. Melkein kaikissa oli merkki LAAKSO, mikä ei sanonut paljoakaan useimmille hobiteille, mutta he olivat yhtä mieltä siitä että ne olivat kerrassaan loistavia paukkuja. Niissä oli sisällä soittopelejä, pieniä tosin, mutta silti täydellisiä ja kaunisäänisiä. Eräässä nurkassa joukko nuoria Tukeja ja Rankkibukeja, jotka luulivat Bilbo-sedän jo lopettaneen (hänhän oli selvästi sanonut kaiken tarpeellisen), pani jopa pystyyn improvisoidun orkesterin ja viritti iloisen tanssisävelmän. Nuori herra Everard Tuk sekä neiti Melilot Rankkibuk nousivat pöydälle ja alkoivat tanssia homppapomppaa kelloja ravistellen. Viehättävä tanssi, joskin aika vauhdikas.

Mutta Bilbo ei ollut lopettanut. Hän sieppasi eräältä lähellä istuvalta lapselta torven ja töräytti kolme kertaa niin että kuului. Melu vaimeni. *En pidättele teitä pitkään*, hän huusi. Koko joukko hurrasi. *Olen kutsunut teidät yhteen eräästä SYYSTÄ.* Jokin tavassa, jolla hän sanoi tämän, teki vaikutuksen. Syntyi melkein hiljaisuus ja jokunen Tuk höristi korviaan.

Totta puhuen, KOLMESTA SYYSTÄ! Ennen kaikkea kertoakseni teille, että pidän teistä valtavasti ja että yksitoistakymmentäyksi vuotta on aivan liian lyhyt aika elettäväksi teidänlaistenne hienojen ja kunnioitettavien hobittien parissa. Hurja hyväksymisen myrsky.

En tunne puoliakaan teistä niin hyvin kuin pitäisi enkä pidä puolistakaan niin paljon kuin ansaitsisitte. Tämä oli odottamatonta ja vähän vaikeaa. Hajataputuksia kuului sieltä täältä, mutta useimmat miettivät kuumeisesti saisiko tästä kohteliaisuuden.

Toiseksi, juhliakseni syntymäpäivääni. Taas eläköönhuutoja. *Pitäisi sanomani: MEIDÄN syntymäpäiväämme. Koska tämä on tietysti myös perijäni ja veljenpoikani Frodon syntymäpäivä. Hän tulee tänään täysi-ikäiseksi ja alkaa hallita perintöään.* Muodollisia kättentaputuksia vanhemman väen keskuudesta ja muutamia kovaäänisiä huutoja: »Hyvä Frodo! Frodo! Vanha kunnon Frodo!» nuorison taholta. Säkinheimo-Reppulit kurtistelivat kulmiaan ja miettivät mitä tarkoitti »alkaa hallita perintöään».

Yhteensä täytämme tänään sataneljäkymmentäneljä. Vieraitten luku valittiin tämän huomattavan summan mukaan: yksi krossi, jos sallitte minun käyttää tätä ilmausta. Ei suosionosoituksia. Tämä oli naurettavaa. Monet vieraista, ja ennen muuta Säkinheimo-Reppulit, olivat varmoja että heidät oli kutsuttu vain täytteeksi, jotta vaadittu määrä saataisiin kokoon, ikään kuin kauppatavarat. »Yksi krossi, tosiaan! Rahvaanomainen ilmaus.»

Tänään on myös, mikäli sallitte minun viitata historiaan, sen päivän vuosipäivä, jona saavuin tynnyrissä Pitkäjärven Esgarothiin. Tuolloin en kylläkään muistanut että oli syntymäpäiväni. Olin vasta viisikymmenyksivuotias eivätkä syntymäpäivät tuntuneet tärkeiltä. Juhlat olivat kuitenkin upeat vaikka muistankin, että minulla oli kauhea nuha, niin että pystyin sanomaan vain 'giidogsia baljod'. Toistan sen nyt kunnolla: Kiitoksia paljon siitä että saavuitte pieneen juhlaani. Sitkeä hiljaisuus. Kaikki pelkäsivät että nyt olisi tulossa laulu tai jotakin runoa. He alkoivat ikävystyä. Miksei hän voinut lopettaa puhumista ja antaa heidän juoda hänen maljaansa? Mutta Bilbo ei laulanut eikä lausunut runoa. Hän piti pienen tauon.

Kolmanneksi ja lopuksi, hän sanoi, *haluan tehdä ILMOITUKSEN.* Hän täräytti viimeisen sanan niin lujaa ja äkkiä että ne, jotka vielä kykenivät, suoristautuivat. *Minun on valittaen ilmoitettava että – vaikka kuten sanoin yksitoistakymmentäyksi vuotta on aivan liian lyhyt aika teidän kanssanne – tämä on LOPPU. Minä lähden. Minä menen NYT. HYVÄSTI!*

Hän astui maahan ja katosi. Sokaiseva valo leimahti. Hobittien silmät räpsähtivät kiinni. Kun he avasivat ne, Bilboa ei näkynyt missään. Sataneljäkymmentäneljä ällikällä lyötyä hobittia nojautui mykistyneenä taaksepäin tuolissaan. Vanha Odo Jalojalka tömäytti jalkansa pöydältä maahan. Seurasi kuolemanhiljaisuus, kunnes aivan äkkiä muutaman syvän hengenvedon jälkeen jokikinen Reppuli, Boffin, Tuk, Rankkibuk, Tonkeli, Pönkeli, Onkaloinen, Bolger, Piukkapaula, Mäyrämaja, Hyväkäs, Piipari ja Jalojalka alkoi puhua yhtaikaa.

Yleisesti oltiin sitä mieltä, että pila osoitti erittäin huonoa makua. Lisää ruokaa ja juomaa tarvittiin ennen kuin vieraat toipuivat järkytyksestä ja suuttumuksesta. »Hän on hullu. Sitä minä olen aina sanonut» oli varmaankin yleisin lausahdus. Jopa Tukit olivat sitä mieltä (paria poikkeusta lukuun ottamatta), että Bilbon käytös oli mieletöntä. Lähes jokainen piti tuolloin hänen katoamistaan ilman muuta tyhmänä kepposena.

Mutta vanha Rori Rankkibuk ei antanut pettää itseään. Eivät ikävuodet eikä jättiläispäivällinen olleet sumentaneet hänen hoksottimiaan ja hän sanoikin miniälleen Esmeraldalle: »Jotakin mätää tässä nyt on. Minä luulen, että se hullu Reppuli on taas lähtenyt. Vanha pöhkö! Mutta mitä surtaisiin? Hän ei ole vienyt muonaa mennessään.» Hän kehotti kovaäänisesti. että Frodo lähettäisi viinin taas kiertämään.

Ainoastaan Frodo oli pysynyt vaiti. Jo jonkin aikaa hän oli istunut Bilbon tyhjän tuolin vieressä vähääkään välittämättä huomautuksista ja kysymyksistä. Hän oli tietysti nauttinut pilasta, vaikka olikin tiennyt siitä etukäteen. Hänellä oli ollut vaikeuksia pidättää nauruaan, kun hän oli nähnyt vieraiden närkästyksen. Mutta silti häntä ahdisti: hän tajusi äkkiä rakastavansa kovasti tuota vanhaa hobittia. Useimmat vieraat jatkoivat syömistä ja juomista ja keskustelivat Bilbo Reppulin nykyisistä ja aikaisemmista omituisuuksista; Säkinheimo-Reppulit olivat jo lähteneet raivoissaan. Frodo ei halunnut enää olla missään tekemisissä juhlan kanssa. Hän antoi ohjeet tarjota lisää viiniä; sitten hän nousi, tyhjensi oman lasinsa hiljaisesti Bilbon terveydeksi ja livahti teltasta.

Mitä Bilbo Reppuliin tulee, hän oli jo puhetta pitäessään sormeillut taskussaan kultaista sormusta, taikasormustaan, jonka hän oli pitänyt salassa niin monet

»Tämä kirja on kuin salama kirkkaalta taivaalta.»

C. S. Lewis, *Time & Tide*

»Kerronnan ansiot ovat aineksen lähes nerokkaassa käytössä, uudelleenjärjestelyssä, jossa aito sadun tai myytin kertomisen tuntu on säilynyt.»

Helsingin Sanomat

»Yksi 1900-luvun suurimmista kaunokirjallisista teoksista.»

Sunday Telegraph

»En muista koska viimeksi olisin paneutunut johonkin satumaailmaan näin antaumuksella – väliin jännittäen, väliin mieli haikeana myötäeläen. Erikoiskiitoksen ansaitsevat suomentajat: he ovat onnistuneet välittämään Tolkienin hienovireisen ja vivahteikkaan kielen oivallisesti antaen hyvän esimerkin todella luovan kääntäjän merkityksestä.»

Turun Sanomat

»Mestariteos? Kyllä, siitä ei ole epäilystäkään.»

Evening Standard

»Tulvillaan huimien seikkailujen jännitystä ja vertojaan hakevia sankaritekoja.»

Satakunnan Kansa

www.wsoy.fi	84.2	ISBN 978-951-0-49939-9